

Bílé Karpaty Biele Karpaty

2/2003

Časopis moravsko-slovenského pomezí

Z obsahu:

- * Doškář, podnikatel a maliř
- * Zelená linka sa predstavuje
- * Pomozte zachránit bělokarpatský les!
- * Trávy a louky

Zajímavé řemeslo v rukou nevšedního člověka - to přináší rozhovor s Františkem Pavlicou, doškálem a malířem z Hroznové Lhoty na str. 2 - 3.

V rubrice **Portrét** na str. 7 představujeme významného zpěváka a folkloristu Dušana Holého.

Na stránkách 12 a 13 najdete přehledný výčet všech informačních a propagačních materiálů o Bílých a Bielych Karpatech.

Obsah:

Úvodník	
Rozmarné léto.....	1
Náš rozhovor	
Doškáf, podnikatel a malíř.....	2
Akce v Bílých Karpatech	
/ Akcie v Bielych Karpatoch	
Letné pracovné ochrannárske tábory.....	4
Malování velikonočních vajíček a pletení korbáčů; Den Země - Den otevřených dveří na KOSENCE.....	5
Ovoce našich dědů	
O významu ovocných stromů podruhé.....	6
Portrét	
Dušan Holý.....	7
Učíme se od mala / Učíme sa od mala	
Zelená linka sa predstavuje.....	8
Výsledky výtvarné soutěže Svět hmyzu ke Dni Země.....	9
Žinčica	10
<i>Budúcnosť Bielych Karpát</i>	10
<i>Informace pro vás</i>	12
<i>Pomozte zachrániť bielekarpatský les!</i>	14
Zprávy ze Správy / Správy zo Správy	
Památný strom (12).....	15
Čo s nájdeným živočíchom?.....	16
My a životní prostředí	
Hliníkárna v Brumovské nebude.....	17
Pole neorané	
Proč ne pást kozy?.....	18
<i>Radosti a mrzutosti Holubého</i>	19
Tajemství přírody / Tajomstvá prírody	
Trávy a louky.....	20
Pohádka	
O zlé kutilce a šikovné zlatence.....	22
<i>Česko-slovenský slovníček</i>	23
Napsali jste nám	
Poděkování ze senátorského chodníčku.....	23
Pro chytré děti	24

Velký problém se šťastným koncem - to byl případ hrozící tavírný hliník v Brumovské-Bylnici. O podrobnostech k této kauze se dočtete v rubrice **My a životní prostředí** na str. 17.

Trávy - základní stavební kameny bělokarpatkých luk představí Ivana Jongepierová na str. 20 - 21 v rubrice **Tajemství přírody**.

O tom, jak se v Karpatech daří kozám i jejich majitelům čtete v rubrice **Pole neorané** na str. 18.

A na závěr nebude chybět ani veselá **pohádka** Pavla Bezděčky - tentokrát o zlé kutilce a šikovné zlatence.

Rozmarné léto

Červnem se začíná skutečné léto, čas naplnění. Letní příroda je přeplněná jak podzimní sýpka. Jak srdce milujícího a milovaného. Doslova praská ve švech, kypí a přetéká jak kouzelný hmeček. Jen poseďte v podvečer někde na kraji lesa a pozorujte, co se kolem vás děje. Poslechněte si všechno to bzučení, pipání, kukání, cvrkání, pískot a štěkot. Každíčké křoví je hotové sídliště. A ve vzduchu? Mušek, jepic a brouků bys nedopočetl.

Ptáci již vyvedli své první mladé a milují se podruhé. Mandelinky počaly snad již třetí generaci, stejně jako mšice a komáři. Na kdejakém listěčku a stéble vysedávají nejrůznější ploštice a křiši, květy se prohýbají pod náporom včelek, nervózních kutilek, nemotorných zlatohlávků, elegantních tesaříků a kovem zářících krasců. Od nedaleké tůně sem zalétají jako miniaturní bojových helikoptér šídla, vážky i drobná šídélka. Nad tím vším létají úplně čerství a až panensky čisté motýli z nových letních generací. Nonšalantně se vyhýbají potrhle létajícím tiplicím, tolik podobným jakýmsi gigantickým komárům.

Po západu sluníčka nastoupí na místo denních motýlů noční

směna v podobě píďalek, můr a brilantně létajících lišajů. Oblohu prořežou křídla netopýrů, křoviny ožijí mriádami lampiček drobných světlušek a stráně se rozezvouci sonátami cvrčků a cikád. Příroda dostává v noci jiné barvy, jiné vůně a zvuky, ale neutichá. Klokotá, zurčí, sténá, křičí a vře. Je tu léto, nastal čas naplnění.

Jaké však bude letošní léto z hlediska našeho lidského a tedy spíše rekreačního? Bůh sud! Možná bude krásné a slunečné. Nebo si připomenem památnou větu Antonína Důry: „Tento způsob léta, zdá se mi poněkud nešťastný“. A proč ne, však děj Vančurova Rozmarného léta se počíná v prvu neděli červnovou, tedy jaképak léto v tento čas?! Jen si směle připomeňme, kterak mistr Antonín Důra zahleděn na olověné nebe pravil: „Který měsíc nám zbývá, jestliže ani červen není dost vhodný, abychom pečovali o zdraví a tělesnou čistotu?“

A kousiček dá: „Neboť tento červen úhrnem nestojí za nic. Nezdá se vám, že počasí je prožlukle mizerné a divže neprší? Vidím hromadu mračen a škvírami modř, jež se mi nezdá ani původní.“

Nu, ať to bude letos jakkoli, hlavně že léto začíná, a že je stále mnoho příležitostí se jím potěšit. Vždyť i popršené léto má své půvaby a nesmírně prospívá přírodě. Chladné a vlhké léto totiž nad jiné pomáhá vegetaci. Místo sluncem spálených travníků, osychajících keřů a opadávajícího

listí, zůstává příroda až do podzimu svěží a zelená. Koruny stromů se košatí a mnohé byliny narůstají nebyvalých rozměrů. A těch květů!

Zejména travám však deštivé léto prospívá. Nejen těm v travnicích a na loukách, ale i travám přežívajících v puklinách skal a zidek, v kolejištích železničních tratí, na hřbitovech i smetištích. Všimněte si, jak jsou trávy úžasné vitální? Přežijí tam, kde se jiným rostlinám vůbec nedaří. A nejen to! Můžete je sekat, pálit a vytrhávat, dennodenně sešlapovat a ony se budou objevovat zas a znova. Lipnice, ovsík, bojínek, kostřava, psárka a všechny ty ostatní trávy a travičky jsou nepatrné proti mohutným dubům nebo rozlehlým lánům obilí. Jsou však statečnější a vytrvalejší. A vlhké deštivé léto jim ohromně prospěje. Tedy přejme jim to. Vždyť jaká by to byla příroda bez vsudypřítomných trav?!

A pokud vás nepřizeň počasí v létě zažene za dobře zavřená okna, nedívejte se zatrpkle na sloupec teploměru. Hleďte raději z okna do vaší zelené zahrádky a nebo se začtete, třeba již pošesté, do Rozmarného léta.

Pavel Bezděčka

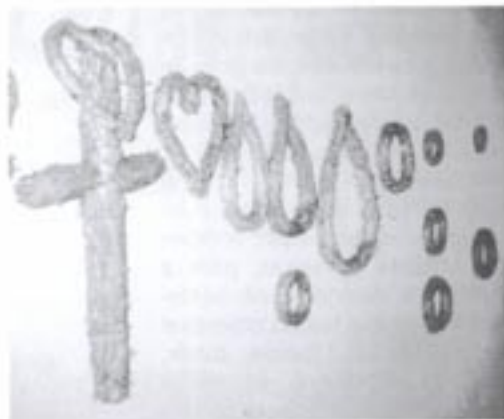

Doškář, podnikatel a malíř

Dříve se často bydlelo pod doškem, v současné době by se těžko někdo našel, kdo by této střešní krytině dal přednost před (v nejlepším případě) pálenými taškami. Nicméně má naše země pořád ještě jednoho doškáře. Bydlí v Hroznové Lhotě na Hodonínsku, jmenuje se František Pavlica (32 let) a práce nemá nedostatek. Jak se vystudovaný zemědělec může dnes uplatnit jako podnikatel v doškách, i další zajímavosti, jsme v dubnu zaznamenali doma u tohoto posledního českého doškáře.

Z jakých důvodů podnikáte jako doškář? Jsou doškové střechy v něčem lepší než konvenční - ekologicky nebo cenově?

„Dostal jsem se k tomuto řemeslu přes výrobu slámových kruhů, kterou jsem se začal v roce 1991 živit. Na to jsem si koupil samovaz a mlátičku, a ředitel

Slámené kruhy

Ústavu lidové kultury ve Strážnici, pan Jančíř, o tom věděl. Tak přišel s nabídkou, jestli bych se nechtěl pustit do obnovy střech pro skanzen. Já jsem však do toho zasvěcený nebyl, ale naučil jsem se to od jednoho starého pána, který pracoval v přidružené výrobě v Lipově, která také pomáhala památkářům jinde. A tak jsem do toho spadl, postupně přibýlo zakázek, protože jak jsem zjistil, jsem nyní už jediný doškář v celé České republice. Udělal

jsem třeba chráněný dům na Lopeníku, na Slovensku, v Čechách, dělali jsme na střešních stavbách pro filmaře, pro zoologickou zahradu ve Zlíně. Také na knoflíkářské muzeum v Senetářově jsme dali střechu, ta byla obrovská - tři sta čtverečních metrů. A v Ostravě postavil jeden pán starověkou tvrz ze dřeva, bez hřebíků, na což také chtěl doškovou.

Hodně se teď došky dostaly do módy v zahradní architektuře. Dělam slunečníky, altánky a podobné přístřešky do zahrad. Došky jsou ale poměrně drahé, protože vše se zpracovává výhradně ručně. I přesto máme práce dost, protože došky jsou přírodním materiálem, mají dobré izolační a ekologické vlastnosti.“

Jaký materiál používáte?

„Já si nechám pěstovat obilovinu rež, tedy Český žito. Pan Minář, který mě do toho zasvěcoval, doporučil konkrétně odrůdu Albedo, která se v naší oblasti běžně pěstuje. Ale důležitější pro kvalitní surovinu je typ půdy. Já vykupuji rež pěstovanou na písku, z Moravského Písku. Z několika set hektarů, které tam zemědělci pěstují, vyberu tři, čtyři

hektary minimálně 130 cm vysoké reži. Letos zkouším čtyři hektary i tady za barákem. Prý to na těžké půdě roste do větší výše, ale také jsem slyšel, že to pak snadno slehne a už se to těžko seseče.

Úrodu sklízíme starým způsobem - sečeme samovazem, který slámu svazuje do snopů. Snopy se skládají do mandelů a potom to ještě vyschne a dozrají zrna. Za několik dnů se to vše dostane sem na mlátičku, z které vyběhne rovná sláma. V další fázi se musí sláma vyčesat zvláštním hřebem jménem *hachle*. Tento materiál se ukládá do koryt, kde se sváže povřísem - nebo u nás se říká *obřísem*, se speciálním sukem. Jeden snopek se tímto způsobem obtočí a zasekne se sekerou. Pak je materiál připravený k pokrývání.“

Hospodářské stavení v zahradě Františka Pavlice

„Naivní“ Betlém

Na pokrývání střech pak používáte kterou techniku?

„Došek se musí zaprvé namočit do vody, aby změkčil a povřísko nepraskalo. Všechnu takto připravenou slámu navážeme na laty povřískem. Hřebeny mají střechu zpevnit proti větru a vyžadují další techniky, které se liší podle oblastí. Tady na Slovácku se namáčely došky do žlutého blata, čemu se říkalo kalení, z čehož pak vzniklo slovo kalenice. Ještě včil staří lidé neřikají ‚vylez na hřeben‘, ale ‚vylez na kalenicu‘. Blátem se došek slepil a tím byla sláma svým způsobem naimpregnována. V západních a jižních Čechách se na hřebeny používaly obrácené travové drny. Zase jiný styl mají třeba na východním Slovensku, kde se hřeben drží takzvanými dřevěnými kleštěmi.“

Ostatné zájemci o výrobu a vybudování doškových střech si mohou prohlédnout videokazetu „Z pole na střechu“, kterou natočilo u pana Pavlíci Městské muzeum z Veselí nad Moravou.

Proč dešťová voda nikdy neteče přes ta slámová stěbla? Nejsou přesně rovná ani nějak slepená. Jak vlastně fungují?

„Doškové střechy tvoří hustá, 30 až 40 cm tlustá vrstva a když na ni spadne voda, navlhne jen horních pár centimetrů krytiny. Ta horní stěbla se trochu roztáhnou a tím se došek dokonale uzavírá. Podmínkou ale je, že střecha má pořádný spád, minimálně 45°. Čím větší je spád, tím delší je trvanlivost. Také dobře odolávají větru. Mám tady model na okraji obce, kde hodně fouká, a střeše se nestalo nic.“

Faktem je, že doškové střechy mají životnost do 20 až 25 let. To je tím, že pod vlivem počasí - deštěm, mrazem - ta stěbla uhnívají a zkracují se, až jsou vidět ta povřísla, na která může zatéct voda. A jak ta ztěžknou, může se to utrhnout.“

Děláváte došky celý rok?

„Máme omezenou kapacitu. Počítejte, že na průměrnou střechu, řekněme 150 m², potřebujete hektar a půl slámy. Výroba a pokrytí trvá měsíc, pokud na to máme deset lidí. Ale celkem máme k dispozici pouze tři

měsíce, od žní do konce září. V této práci jsme hodně závislí na počasí. Na podzim a v zimě to už nelze dělat.“

Mimo tuto sezónu vyrábíme s manželkou ty slámené kruhy, což je naše hlavní obživa. Vyrábíme je pro zahradníky u nás, ale prodáváme i do Německa, Holandska. Na to také nepotřebujeme tu zvlášť pěstovanou a sklizenou slámu, stačí normální kombajnová. A zbytek roku se ještě věnuji malování. Doma se živíme celá rodina, manželka se stará o účetnictví a ve volném čase, hlavně tedy v zimě, děláme divadlo.“

František Pavlica a jeho obrazy

Malujete jen pro sebe nebo se dostávají Vaše obrazy i na výstavy?

„Příští rok budu v Uherském Hradišti dělat výstavu portrétů a už jsem měl několik výstav, kde jsem i některá svá díla prodával. Dále chodím do Klubu výtvarného umění a setkávám se s uherskohradištskými výtvarníky. Před dvěma roky jsem byl v Itálii, ve Vatikáně, zdobit stěny v přijímací místnosti poutního domu ‚Velehrad‘. Také jsem zkusil naivní styl, ve kterém jsem například namaloval propagační plakát na ‚Živý Betlém‘, který se tady ve Hroznové Lhotě už několik let na vánocích pořádá.“

A tak se ukázalo, že v posledním českém doškáři se schovává ještě neobvyklý podnikatel a šikovný malíř.

Jan W. Jongepier

Letné pracovné ochranárske tábory

Tábory na Slovensku

KOZA (Karpatské ochranárske združenie altruistov) pokračuje už trinástym rokom v tradícii letných pracovných táborov. Pozývame mládež (stredoškolskú a staršiu) bielokarpatského regiónu, ale aj z iných kútov Slovenska či Čiech - príďte stráviť týždeň či dva zmysluplnou ochranárskou prácou - kosením a hrabaním sena v najcennejších komplexoch orchideových lúk slovenskej strany Bielych Karpát. Účasť je ako vždy dobrovoľná

a bezplatná, prepláca sa cestovné, o stravu a dostatok čínorodej práce a sprievodnej zábavy bude postarané. Ubytovanie je zabezpečené vo vojenských stanoch (len na Grúni pod strechou), spí sa vo vlastných spacákoch na svojich karimatkách, na akcie sa treba vopred prihlásiť.

28. jún - 5. júl: **Grúň (Bošácka dolina)**
6. - 12. júl: **Nebrová I (záver Červenokamenskej doliny)**

12. - 19. júl: **Nebrová II**
9. - 16. august: **Bučková jama I (Vrbovce)**
16. - 23. august: **Bučková jama II**

Bližšie informácie možno nájsť na www.koza.sk, prihlásiť sa možno u Vlada Mertana: K Výstavisku 9
911 01 Trenčín
tel. 032/7433504
e-mail: mertan@sopsr.sk

Sylva Mertanová

Senoseč na Hutích

Přijďte pokosit suché i pramenišní louky na Žitkové a včleňte se do složitých přírodních vzájemností! Odměnou vám budou rozmanité a pestrobarevné rostliny na zdejších loukách a lahodná senoseč se všemi strastmi, radostmi a jinými prožitky v přírodě.

Každoroční kosení luk na Žitkové pořádá Hnutí Brontosaurus, základní článek Mařatice ve dnech 11. - 25. července. Vše se koná formou tábora, vybudovaného v sousedství rezervace Hutě v okolí tradiční kopanické usedlosti. Poskytneme jídlo, čerstvý vzduch a společenství různorodých lidí ve věku od 16 do 30 let.

Bližší informace získáte u Martina Knotka: tel. 603 398 497
e-mail: knotek.m@seznam.cz
www.uh.cz/brontosaurus.

Michal Hájek
Hluk

Kosení na Valašskokloboucku

Srdečně zveme všechny příznivce valašské přírody na Kosení bielokarpatských luk, které letos proběhne od 5. do 11. července v Bílých potokách a od 12. do 19. července na Javorůvkách a Dobšeni, jako XXIII. ročník Memoriálu kamaráda Toma.

Po celou dobu kosení a úklidu sena jsou všichni vítáni. Můžete přijít kdykoliv. Oznámíte-li nám svou účast předem, pomůžeme vám při plánování prací. Nářadí, strava a dobrá nálada jsou zajištěny. Přijdete-li alespoň na tři dny, uhradíme i jednu cestu veřejnými dopravními prostředky.

Přesnávat můžete ve vlastním stanu a spacím pytli přímo na místě. Bude zde společný stan, všem k dispozici je i základna Kosenka. Chcete-li pomoci organizátorům, vezměte si sebou vlastní jídelní nádobí určené do přírody.

Po práci se ve dnech 10. - 13. července rovněž zúčastníme na klobouckém náměstí programu tradičního Valašského kumštování. 19. července společně zakončíme kosení a úklid sena tradiční Dosečnou. Její součástí bude i cimbálová muzika, rožněná berana, ochutnávka moštu, slivovice a jiných valašských specialit.

V sobotu 5. července je zajištěn odvoz sekáčů od dřevnice Kosenka každou celou hodinu od 5 do 9 hodin. V sobotu 12. července organizujeme společný odchod sekáčů od vlakového nádraží v každou celou hodinu od 5 do 9 hodin.

Informace:

Základna Kosenka
Brumovská 11
766 01 Valašské Klobouky
tel. 577 320 181, 577 320 145
e-mail: Kosenka@mail.walachia.cz

Miroslav Janík
Valašské Klobouky

Malování velikonočních vajíček a pletení korbáčů

Ve spolupráci s Nadací Jana Pivečky ve Slavičíně jsme uspořádali ve čtvrtek 10. dubna 2003 velikonoční odpoledne pro veřejnost.

Každý kdo zavítal tento den do dřevěnice u Pivečků se mohl nejenom podívat na různé techniky zdobení velikonočních vajíček, ale také si sám mohl některé vyzkoušet s pomocí předvádějících Josefa Zichy z Drnovic, Jany Korgové a Hanky Tarabusové z Valašských Klobouk a děvčat ze Školního klubu při

základní škole ve Valašských Kloboukách pod vedením vychovatelky Ladislavy Šindlerové. Strýček Anton Beňo z Nedašova a Karel Vajdík z Valašských Klobouk pomohli ogarom uplést pěkný korbáč. Vojtěška Manová, zahradnice z Poteče přispěla k příjemné atmosféře svou nabídkou velikonočních ozdob. Všem velmi děkuji za jejich ochotu a velmi milé setkání.

Také valašskou dřevěnici Kosenka v dubnu navštívily desítky dětí z několika základních

škol, pro které byl připraven program s názvem Velikonoce na Valašsku. Součástí programu je povídání o tradicích a zvycích velikonočních svátků, malování vajíček, pletení korbáčů a pečení jidášů.

Zájem dětí i učitelů o staré lidové tradice, které neodmyslitelně na Valašsko patří vzrůstá a to je pro nás velkým potěšením a povzbuzením.

Pavčina Kolínková
Valašské Klobouky

Den Země - Den otevřených dveří na Kosence

Ve dnech 15. - 16. dubna 2003 uspořádala naše organizace Den otevřených dveří u příležitosti oslav Dne Země. Děti i dospělí se nejenom blíže seznámili s naší činností, ale také mohli rozjímat v indiánském tee-pee, odpočinout si ve valašské dřevěnici, kde své umění předváděli místní řemeslníci a naučit se vyrábět recyklovaný papír.

Každý z návštěvníků mohl ochutnat voňavý bylinkový čaj, zdravý přírodní mošt a další ekologické produkty. Pro děti i některé dospělé bylo velmi zajímavé skládání hada z plastových láhví, který letos dosáhl délky 95 m 66 cm. Společnými silami jsme ho donesli do kontejneru v areálu Valašskoklobouckých služeb s.r.o.

Na kosenkovském dvorku následovalo velmi pěkné představení pro děti Kašpárek a

princezna v podání členů amatérského divadla SEMTAMFÓR ze Slavičína.

V rámci akce proběhlo povídání o Altaji s Dianou Tkadlecovou z Bylnice, která strávila měsíc prázdnin v těchto sibiřských horách.

Chtěla bych touto cestou poděkovat našim členům, kamarádům a dobrovolníkům, kteří nám pomohli i v těchto dnech - Jaroslavu Jarošovi st., Jožkovi Šperlingovi, Františku Trochtovi, Janě Korgové, Miluše Kachtíkové, Přemkovi Knapovi, Milošlavě Fojtkové, Ivaně Židkové, Maruše Fojtů, Marii Červenkové, Marii Paciorkové, Věře Janíkové, Tomášovi Kačorovi a všem našim zaměstnancům. Velký dík patří řediteli Valašskoklobouckých služeb s.r.o. Karlu Šomanovi a pracovníkům Pavlu Šerému a Kamilu Krpenskému za jejich spolupráci, přednášku

a naučnou prohlídku sběrného vozu.

Tradici Dne Země (Earth Day), který připadá na 22. duben, založili američtí studenti, když v roce 1970 zorganizovali protestní a demonstrační akce, aby prosadili přijetí zákonů na ochranu životního prostředí. Česká republika se k oslavám tohoto svátku připojila v roce 1990.

Pavčina Kolínková
Valašské Klobouky

Význam ovocných dřevin podruhé

Ovoce hrálo a hraje důležitou roli nejen ve výživě obyvatel, ale i v různých dalších oblastech.

Produkce plodů ovocných dřevin (jablek, hrušek, různých peckovin, bobulovin, oříšků a pod.) je nepostradatelná v **potravinářství**. Při výrobě cukrovinek se nejčastěji používá kandované ovoce, ale také květy a listy. Na ozdobu slouží jak čerstvé plody nejrůznějšího ovoce tak i plody konzervované zavařením nebo

Sad původních ovocných odrůd ve Velké nad Veličkou

sušením. Při konzervaci masa uzením je nejčastěji využíváno dřevo slivoní a plodů jalovce. Při výrobě kvašených okurek specifickou chuť dodávají listy višňi a révy vinné v nálevu.

Zde můžeme poukázat i na **využití dřeva** ovocných dřevin. Při výrobě nábytku je velmi ceněnou surovinou (i na dýhy) dřevo ořešáku královského. Kaštanovník setý se používá při výrobě ohýbaného nábytku, výrobě vinných sudů a při výrobě třísla. Dřevo třešňí a višňí je pevné, ohebné a snadno se leští a při použití mořidel se jimi nahrazuje dřevo daleko dražšího mahagonu. Na intarzie a výrobu galanterních doplňků se může

používat mimo jiných dřev i moruše. V řezbářství a částečně v truhlářství najde opodstatnění i dřevo lísky obecné.

Včely mají nezastupitelné místo při opylování ovocných dřevin. Opylují 90 % všech hmyzosnubných rostlin, mezi které ovocné dřeviny patří. Naopak z nich získávají nektar pro tvorbu medu. Je pravda, že nektarodárnost jednotlivých druhů je různá. Tak např. na 1 ha jabloní je obsazeno 25 kg cukru v nektaru, u hrušni jen 5 kg, u třešni 11 kg, u angreštu 30 kg, u ostružiníku 35 kg, u černého rybízu 70 kg. Nejvíce pak u maliníku a to dokonce 100 kg cukru v nektaru z 1 ha výsadby.

Stále více se částí ovocných dřevin objevují v **lékařství**. Mezi oficiálně uznávané léčivé rostliny patří maliník, ostružiník, růže šípková, černý bez, hloh, rakytník a další. Z mnoha plodů a ze slupek kůry ovocných druhů se získávají éterické oleje. Ty se používají v novém lékařském oboru aromaterapie. Podle některých výzkumů má olej ze sladkých mandlí preventivní účinek při zhoubném bujení. A olivový olej využívaný již po tisíciletí má příznivý účinek při odbourávání nebezpečného cholesterolu. V současné době je na pultech knihkupectví i v knihovnách institucí mnoho titulů o léčivých účincích rostlin a pro zájemce jsou dostatečně přístupné.

V **kosmetice** vládne tohoto času odklon od přísad na živočišné bázi a naopak se preferují rostlinné produkty. Jsou to především ovocné kyseliny (jablčnaná, vinná, citrónová). Ty pozitivně ovlivňují regeneraci pokožky, zjemňují ji a zlepšují její

elasticitu. Dále pak obsahují látky olfaktorické - pachy a vůně, vizuální - vzhled, intenzita barevnosti aj.

Některé ovocné druhy i odrůdy lze použít jako **okrasné rostliny** do parků i zahrádek. Stromy ovocných druhů ba i jednotlivých odrůd mají různé utvářené koruny, různé velké a barevně odstíněné květy a na podzim se různě barví listem. Existují i převislé jabloně, z nichž odrůda 'Elise Radke' dává chutné středně velké plody. Zajímavá je historická odrůda 'Api hvězdovitá', u které široce vystouplá žebra vytvářejí pěticípou hvězdu. Existuje velké množství především květem okrasných odrůd jabloní.

Velká je i okrasná funkce hrušni, květem počínaje a habitem konče. Tak např. odrůda 'Hohensaatenká' má pyramidální vzrůst, připomínající známý topol. Místní odrůda 'Oharkula' (podobná je odrůda 'Schwyzerhose') má žlutobílé i oranžovočervené podélné pruhy na plodu. Do rodinných zahrádek i do menších parkových kompozic by se dala použít i 'Tatarova hruška' s chutnými plody zajímavě okrově zbarvenými. Totéž by se dalo říci o tzv. 'šípkové hrušce' nazývané 'Bollvilleriana' s bohatým mnohočetným ploděním.

V sadovnictví mají uplatnění i další ovocné druhy. Nejvíce různé okrasné formy slivoní - od myrobalánů až po nejrozmanitější mezidruhové křížence - převážně okrasné květem, listem a habitem. Zajímavé jsou též různé druhy a formy lístek od červenolistých až po stříhanolisté.

Václav Tetera
Pravčice

Převzato z metodické příručky „Záchrana starých a krajových odrůd ovocných dřevin“, která byla zpracována pro veřejnou správu z prostředků MŽP ČR. Redakci zkráceno a upraveno.

Dušan Holý

Z oblasti Hornácka je známý nemalý počet předních muzikantů a zpěváků lidových písní. K předním současným zpěvákům patří Dušan Holý (*1933) a jeho starší bratr Lubomír (*1930). Bratři Holí pocházejí z Hrubé Vrbky, vesnice vzdálené tři kilometry od střediska Hornácka Velká nad Veličkou, kde vyrostli takové muzikantské osobnosti jako Jan Ňorek, Jožka Kubík nebo Martin Hrbáč - druhý bratranec Luboše a Dušana.

Dušan Holý se dožil v dubnu tohoto roku sedmdesátin - jubilea, kterému bude věnován i jeden z pořadů na letošních Hornáckých slavnostech ve Velké nad Veličkou. Má velké zásluhy jako interpret lidové písně, ale uplatnil se také jako tanečník, autor pořadů Mezinárodního folklórního festivalu (MFF) ve Strážnici a Hornáckých slavností, především však jako badatel v oblasti lidové písně a hudby i vysokoškolský pedagog.

Poté, co vystudoval národopis a hudební vědu na filosofické fakultě brněnské univerzity, pracoval necelé tři roky v Československém rozhlasu Brno a pak přešel na místo asistenta v oboru etnografie a folkloristiky Masarykovy univerzity (1959). Na filozofické fakultě se stal v roce 1968 docentem etnomuzikologie a v roce 1990 byl jmenován profesorem národopisu. Rok nato úspěšně obhájil doktorskou disertaci. V současném Ústavu evropské etnologie FF MU působí Holý na poloviční úvazek dodnes.

Dušan Holý jako zpěvák

Jeho sklony k lidovému umění se projeví už v raném mládí. V sedmi letech zpíval spolu s bratrem ve filmu Karla Plicky

Věčná píseň, jako středoškolák začal zapisovat písničky, které zpívala jeho babička (na 600 písní) a které později téměř kompletně nahrál na magnetofon spolu s repertoárem otcovým (na 1000 písní). Sběry hodlá zhodnotit v práci *Z rodného domu*.

Vystupoval často s hornáckými muzikanti, jako byla slavná Ňorkova hudecká kapela nebo cimbálová muzika Jožky Kubíka III. V současnosti zpívá též s muzikou Martina Hrbáče a ostravským Technikem vedeným Janem Rokytou. Nelze opomenout, že byl sólistou Brněnského rozhlasového orchestru lidových nástrojů (BROLN) i Brněnské cimbálové muziky Antonína Jančíka, s nimiž se zúčastnil množství zahraničních zájezdů.

Svému rodnému Hornácku byl prof. PhDr. Dušan Holý, DrSc. vždy věrný. Nejenže je propagoval na MFF ve Strážnici, kde byl po řadu let členem programové rady, ale mnohokrát také pomáhal pořádat Hornácké slavnosti ve Velké n. Veličkou. Věrný zůstal i svému zpěvnímu projevu, neboť interpretoval převážně písně rodného kraje. Zvláštní vztah si vytvořil s lidmi ze slovenského Myjavsku, k němuž daly základ dlouholeté rodinné vztahy s primášem Samkem Dudíkem.

Za zásluhy až na hrad

Hlas Dušana Holého je dnes slyšet na desítkách nahrávek - na gramofonových deskách, audiokazetách i kompaktních discích. Významně se podílel i na dalších produkcích moravské a slovenské lidové hudby. Uváděný seznam čítá přes 150 titulů. Jeho produktivita v oblasti folklóru obnáší však ještě více. Patřil např. k zakladatelům časopisu *Národopisné aktuality* i *Národopisná revue*, připravil několik televizních scé-

Dušan Holý

nářů, desítky pořadů pro brněnskou rozhlasovou stanici a publikoval množství odborných časopiseckých studií. Vydal i několik knižních publikací, naposled v roce 2000 spolu s manželkou Ludmilou knihu s titulem *Mezi paletou a písní o kněždubském rodáku - malíři Antoši Frolkovi a jeho rodině*.

Nejvyšším oceněním práce Dušana Holého bylo udělení státního vyznamenání prezidentem Václavem Havlem v den státního svátku 28. října loňského roku na Pražském hradě. Cenu dostal za zásluhy o Českou republiku v oblasti kultury. Jedná se zejména o významné Holého romisticky zaměřené práce *Mudrosloví primáše Jožky Kubíka* (1984) a *Žalující píseň*, o osudu Romů v nacistických koncentračních táborech (spoluautor Ctibor Nečas, 1993). Zde prostřednictvím písně o Osvětimi obnažil tragiku holocaustu Romů za druhé světové války.

A byl to také Dušan Holý, kdo inicioval po smrti primáše Jožky Kubíka vznik první sochy Roma u nás, která je umístěna na kopci vedle větrného mlýna nad Kuželovem a v prostoru areálu strážnických slavností.

Jan W. Jongepier

Zdroje: *CD Putování s hudci* (text L. Holá, 2003), *Od folklóru k folklorismu* (M. Pavlicová, L. Uhlíková, 1997), *Kdo je kdo v České republice* (kollektiv autorů, 2002).

Zelená linka sa predstavuje

Zelená linka (ZL) je mimovládna nezisková organizácia v Púchove. Naším poslaním je prispievať k vytváraniu pozitívneho a aktívneho vzťahu spoločnosti k životnému prostrediu a vytváraniu aktivít smerujúcich k spoznávaniu, zachovávaniu a zveľaďovaniu prírodných a kultúrnych hodnôt krajiny.

Vznikla v roku 1992 ako projekt Stromu života - Klub Javorník v Púchove. (bola mládežnícka organizácia s environmentálnym zameraním, pôsobiaci v Púchove v rokoch 1990-96). Projekt Zelená linka mal prvotné zameranie identifikovať a podporovať riešenie environmentálnych problémov v regióne. V roku 1996 sa Strom života - Klub Javorník pretransformoval na občianske združenie Zelená linka a prestalo používať značku

Strom života. Poslanie prevzalo novovzniknuté samostatné občianske združenie Zelená linka.

Naša činnosť

V súčasnosti sa zameriavame na:

- ✓ environmentálnu výchovu v Púchovskom ekocentre, ktoré prevádzkujeme v rámci partnerskej spolupráce s Centrom voľného času Včielka v Púchove
- ✓ publikačnú činnosť - vydali sme publikáciu Čo prezrádza divočina, 3. časť z cyklu metodických príručiek pre environ-

mentálnu výchovu Tajomná živá planéta

- ✓ organizovanie seminárov pre pedagógov MŠ a ZŠ k environmentálnej výchove
- ✓ environmentálnu politiku v rámci projektu Eko-Logicky v odpadovom hospodárstve so zameraním na riešenie problematiky komunálneho odpadu na území mesta Púchov
- ✓ ekoturistiku a pobyty v prírode prostredníctvom programu NATIVA - organizovania vlastivedno-poznávacích výletov pre školy, eko-exkurzie, výpravy, víkendové kurzy a tábory v prírode s prírodovedným programom pre deti, mládež a verejnosť.

Vitajte v Púchovskom ekocentre

Kto sme a čo robíme? Púchovské ekocentrum je spoločenstvo pre environmentálnu výchovu dvoch organizácií MVO Zelená linka a Centra voľného času Včielka Púchov (CVČ), ktoré funguje už štvrtý školský rok. Každé dobré spoločenstvo sa vyznačuje kopcom šikovných a ochotných rúk a u nás v ekocentre to nie je inak. Do dnešných chvíľ pracovalo pre jeho služby 10 ochotných ľudí zo Zelené linky a 5 pracovníkov z CVČ. Terajší tím pracuje v zložení Mgr. Eva Kováčová, Ing. Gabika Tánová, Tatiana Luhová, Bc. Ivana Pažitná, Dáša Illyová, Majo Labaj, Ing. Vladimír Ozimý. Asi Vás zaujíma, čo robia, keď neoddychujú!

V ekocentre vzniklo 35 vlastných výchovno-vzdelávacích programov pre deti MŠ, ZŠ a pre špeciálnu základnú školu, pričom témy odrážajú aktuálnu potrebu škôl. Medzi najpopulárnejšie patrí Program Včielka, Nad zemou a pod zemou, Odpady, Mój chlebič mňam, V ríši zvierat. V tomto školskom roku bola obohatená

ponuka o exkurzie do haly na triedený zber odpadu a výukový program Ekologicky v odpadovom hospodárstve, ktorý prebiehal v priestoroch Technických služieb mesta Púchov. Najhorúcejšia ponuka II. polroku pre tento školský rok pozostáva z nového servisu programov, ktoré sú rozpracované formou náučných chodníkov a vychádzok do prírody. Nové 3 programy pre deti MŠ nesú názvy Pánko Šumles a jeho pomocníci, Čudesá Žblinkybníčka, Dvorček, otvor sa! Päť programov pre deti ZŠ a špeciálne školy má alternatívy pre dobré a zlé počasie, pričom deti sa dozvedajú o vtáctve, o vode, o strome a o svojom školskom dvore. Zaujímavý je program Voda - kurz ovládania kanoe kombinovaný s programom o spoznávaní vodného ekosystému. Program prebieha na malom jazierku napájanom z Váhu v bezprostrednej blízkosti ekocentra.

Okrem tejto práce lektori robia metodickú a lektorskú činnosť (organizujú semináre pre učiteľov, píšú metodické listy a pripravujú publikácie), osvetovú činnosť a spolupracujú z inými organizáciami.

Medzi úspechy ekocentra patrí účasť členov na Fóre pedagogiky, ocenenie didaktickej pomôcky na súťaži Ekonápadník v rámci akcie ŠÍŠKA 2001 v Banskej Bystrici, získanie

strieborného pásma za videokazetu na súťaži Chalupkovo Brezno.

Dúfame, že sa pridáte k nám pozrieť a spolu si vymeníme skúsenosti.

Kontakt:

Púchovské ekocentrum - CVC
 Včielka Púchov
 Športovcov 904
 020 01 Púchov
 tel.: 042/4631628
 Kontakt na Občianske združenie
 Zelená linka je tel. 042/4631014,
 e-mail: mlabaj@centrum.sk
 www.zelinka.sk.

Gabika Támová
 Púchov

Predstavujeme program NATIVA - hlbšie poznanie z prírody

V rámci poslania Zelené linky sme v roku 2002 začali program NATIVA. Zameriava sa na oblasť environmentálnej interpretácie, rozvoja služieb pre aktívny a plnohodnotný oddych v prírode a zvýšenie povedomia pre zachovanie kvalitného životného prostredia. Cieľom programu je rozvíjať a poskytovať služby pre oddych v prírode a cestovný ruch najmä v oblasti Považia. Služby sú kombináciou environmentálnej interpretácie a výchovy a športovo-rekreačných aktivít (vodná, cyklo, pešia turistika) organizovaných v prírode pre:

- ✓ deti, pre ktoré sú určené víkendové kurzy a tábory v prírode v Lazoch p./M. a pobyty pre školské skupiny v stanovnej základni pri Manínskej tiesňave (CHKO Strážovské vrchy)
- ✓ učiteľov, pre ktorých je určená ponuka prírodovedných exkurzií
- ✓ pracovné kolektívy, mládež, verejnosť a zahraničné skupiny, pre ktorých sú určené programy eko-turistiky a športovo-rekreačné pobyty v prírode.

Nemenej významným cieľom programu je vytvárať zdroje na krytie neziskových aktivít organizácie.

Viac informácií získate na adrese www.zelinka.sk alebo prostredníctvom vyžiadaného katalógu služieb.

Výsledky výtvarnej súťaže Svět hmyzu

Děkujeme všem, kteří přispěli do této soutěže, pořádané VIS Bílé Karpaty svými obrázky. Celkem se sešlo 276 zdařilých a zajímavých prací nejruznějších představitelů Světa hmyzu a bylo velmi těžké vybrat ty nejlepší.

V kategorii I (děti do 7 let) se umístili:

1. místo: Radka Skalická, MŠ Násedlovice
2. místo: M. Zajvar, MŠ Tyršova, Veselí n. Moravou
3. místo: Aneta Maňáková, ZŠ Komenského, Veselí n. Moravou

V kategorii II (děti od 8 do 11 let) se umístili:

1. místo: Vladimíra Pauříková, ZŠ Komenského, Veselí n. Moravou
2. místo: Erika Veselá, ZŠ Újezd, Kyjov
3. místo: Monika Rumanová, ZŠ Uherský Ostroh

Miroslava Kaňová, ZŠ Vančurova, Hodonín, 14 let; „Známky“

V kategorii III (žáci od 12 do 15 let)

1. místo: Tomáš Fišer, ZŠ Komenského, Veselí n. Moravou
2. místo: Lenka Janíková, ZŠ Vančurova, Hodonín
3. místo: Blanka Bartošová, ZŠ Hutník, Veselí n. Moravou

Radka Nekardová

Žinčica

O zlepšení stavu krajiny nejen na Valašsku se píše a hovoří již desítky let. Valašsko-kloboucká Kosenka si dala, mimo mnoha prospěšných činů, do vínku přivést zpět ovečky do této krajiny. Obětaví členové se zavázali, že každá zatravněná plocha musí mít aspoň ovčí jednotku a louky se musí udržovat, aby nezaplenily.

Místem vyhlášených chovů ovcí u nás bývalo tradičně Valašsko, které přispívalo velmi vlnářskému průmyslu, a ve vlnářské užítkovosti jsme byli ještě donedávna čtvrtí na světě. Ovce dávaly nejen vlnu, maso, mléko, ale spásaly porosty tam, kde se člověk nedostal a pomáhaly udržovat krajinu v kulturní podobě.

Vraťme se ve vzpomínkách aspoň na chvíli mezi tyto salašníky, co nám zanechali svým vyprávěním.

„Starý Strnad-Hovorán vypráví o bačovi Mňáčkově. Všeci mu přišli méno Mňáčko. Jura jim bylo a Janáč sa psali. Ale to v dědině nevěděli žádný. To byli bača, jakého nebylo a ani hned nebude. Hubu měli nakřivo zašivanú, pravili lidé, protože hrubě bagovali močku a z toho dostali raka. Ale co tu lidí baguje a raka nemajú. Ledvá zlézí z jara sněh, už Mňáčko zháňali na pastvu ovce. To pásávali napřed v húštoch a po březinách. Gdýš měli ovce rozpasené, zahvídli na prstoch, ohnali sa čaganem dokola a jejich věrný pes už věděl, kde má letět a jak obracet ovce.

Do prvního mája pásali bača Mňáčko ovce aj s jahňaty, ale od toho dňa zajímali už enem ovce a jahňata mosely ostat doma, odlúčené od ovci. Jahňata tak odlúčené po celý deň enem vřeščaly. Ovce byly odehnané na salaš ke košarování. Podója ráno ovce, bača vařil mléko, dělal sýr a žinčicu. Gdýš navařil, přetahoval košár a po polední tam přehnali bača ovce do nového. Večer sa podójily ovce znova a žinčica sa vařila podruhéj. Každý deň skázali Mňáčko dolú do dědiny, kdo si má dojít pro sýr a žinčicu. A to už každý vzal bačovi flašku nějakéj téj samohony a sobě konvicu na žinčicu. Dom si odnášal sýr a žinčicu. Dostál šest funtů na ovcu a deset na kozu. Koza dýš sa vydařil tá dojíj vjecej, pravil Hovorán. Na podzim ovce bača začal zháňat dolú a podivili byste sa, jak každá ovečka šmaruje rovnú do svého stavení. Opravdu je divné, jak si to zvířa pamatuje, gde patřil.

Žinčicu pít je zdravé velice, to aj dochtor Filip radivál. Šak pravil, že ju pijú aj páni z kaštyla namísto vody a dobře aj platja. Dochodja si k nám z daleka. Žinčice móže vypít člověk koléj chce, ale mosí př tom vědět, jak ju má pít. A né jak tenkrát kravař Vaňatkúj. Kravař to je sluha. Jednúc orál starý Vaňatka - šak už je tam na věčnosti, se svým kravařem na Díloch a prám tam Mňáčko vařili žinčicu. Poď, pravil Vaňatka temu kravařovi, poď, půjdeme za bačú, dá sa nám napit žinčice. On ten Vaňatka mívál takové kravaře, co jim nemosel nic dat. Přišli k bačovi, ten už věděl co chcú. Bača nabral žinčice a hned každému dal hodný hnek. Mňáčko aj Vaňatka natáhli sa u studén-

ky, zapálili si fajky a pokuřovali, vyprávjali o tem a onem a čekali, až jim žinčica ochládne. Ale kravař ten nechtěl čekat a jak tu stěbe žinčicu, tak ju stěbe horkú. Gdýš vypil jeden hnek, nabral druhý a zasěj třetí. Ale jak ho dopijál, začlo mu naráz v břišek žinčica vařit. Hladí si po něm, ale bača mu pravil: Ja co sa hladíš? Zapij si chladnej vody ze studénky. Kravař poslechl, lehl na zem a pil ze studénky, aby sa schladil. Hned zas šmejdil okolo bače a kotla. Milý kravař nabíral a pil, ale zrazu sa v tom ogarovi cosi pohlo v břiše. Milý ogar chyřa gatě, hop zrazu za chrást. Čap a už to z něho hnalo. Gdýš se mu po chvílce zdálo, že se mu jaksi ulevilo, v břiachu nastalo znova vrčení. Kravař znova skočil za chrást. Žinčice ho tak domohla, že už ani stát nemohl. Bača s Vaňatkú seděli a pokuřovali, vida kravařa enem hlavami pokyvovovali. Ja na horkú žinčicu nesmí příd chladná voda. To je potem hotové peklo v břiše, vysvětloval odborně bača Mňáčko. Ale takovém mamlasovi to neuškodí, dodávali obá. Bude si aspoň podruhéj pamatovat, jak sa má pít žinčica a zadarmo. Rozlúčili sa a Vaňatka jeli s kravařem dolú do dědiny. Nebylo jich ani vidět jak čuhat ten smrad, co se táhl za nima.“

Tolik navyprávjali strýc Strnad - Hovorán. Když vrátíme valašské krajíně ovečky, jistě budeme svědky nových bačů a pěkných historek. Tak přítomnost ovci se stane nutností doby, přispěje k zachování tradiční podoby krajiny Valašska, ale nejen toho...

František Sába
Brumov-Bylnice

Budúcnosť Bielych Karpát

Biele Karpaty. Zamysleli ste sa niekedy nad označením tejto časti Karpát? Odvodil ho profesor Podpěra od rozsiahlych porastov stepnej trávy - kavyfu, ktorú tu však už dnes vďaka neustálemu tlaku moderného

človeka takmer nenájde. Pritom práve chránená krajinná oblasť by mala predstavovať modelový príklad optimálneho ekonomického a kultúrneho využívania prírodných zdrojov, pri ktorom sa nenaruša eko-

logická rovnováha.

História nám pomáha hľadať odpoveď na otázku, či sa ľudom v Bielych Karpatoch vždy podarilo dosiahnuť súlad medzi ekonomickým a kultúrnym využitím tak, aby sa na jednej strane nenarušila ekologická rovnováha, ale na druhej strane aby sa tiež neobmedzovala hospodárska činnosť v území. Či človek vždy rešpektoval potenciál kra-

jiny, jej únosnosť a ďalšie limity.

Snaha splniť tento cieľ je evidentná najmä v prípade nelesných spoločenstiev, ktoré si pre zachovanie druhej bohatosti vyžadujú veľké množstvo dodatkového energie v podobe starostlivosti.

Súčasný poznatky nám dávajú jasnú odpoveď - využívanie tohto chráneného územia s ohľadom na ochranu prírody i sociálno-ekonomické otázky je tou správnu cestou. Azda najviac ovplyvňujúce sú vzťahy medzi ochranou prírody a poľnohospodárstvom a medzi životným prostredím a kopaničiarstvom.

Poľnohospodárstvo

Vyváženosť medzi ochranou prírody a poľnohospodárstvom je a ešte zrejme dlho bude hlavným problémom v starostlivosti o chránené územia. Za posledných niekoľko desiatok rokov si na Slovensku môžeme všimnúť dva extrémny.

Prvým extrémom bola kolektivizácia, sceľovanie pozemkov, aplikácia priemyselných hnojív a nevhodné rekultivácie s cieľom zintenzívniť obhospodarovanie, zvýšiť výnosy a zúrodniť predtým neúrodné lokality aj za cenu značnej ekonomickej straty a ekologickej ujmy. Dôsledkom bolo narušenie ekologickej rovnováhy, rapidné zníženie biologickej rozmanitosti a zvýšená erózia. Stačí sa pozrieť do starých máp alebo na staré dobové fotografie a zistíme, že starí gazdovia vytvorili modelom tradičného obhospodarovania pozemkov - územia s najvyššou „rozbitosťou“ poľnohospodárskeho pôdneho fondu, ktoré sa vo všeobecnosti považujú za územia s najlepšou kvalitou.

Druhým - úplne opačným - extrémom je v súčasnej dobe zanechávajúce ekonomicky nerentabilného hospodárenie na odľahlých a ťažšie prístupných lokalitách. To následne vedie k celému radu zmien (tzv. sukcesii) - nástup lesa a s tým spojená strata mnohých citlivých rastlinných a živočíšnych druhov lúk a pasienkov. Vyššie uvedené extrémny v starostlivosti o krajinu prinieslo práve obdobie minulého totalitného režimu.

Žiaľ najväčšie škody sa prejavili na posledných generáciách obyvateľov. Pretože starí dedovia boli za čias kolektivizácie pod hrozbou násilne odtrhnutí od „svojej“ pôdy, ktorej rozumeli a obrábali ju s láskou, nemohli tento štýl svojho života a práce odovzdať svojim deťom a vnukom. Práve o tom je fungovanie rodinných fariem v Rakúsku alebo vo Švajčiarsku.

U nás ešte stále väčšina ľudí pokladá za prioritnú úlohu poľnohospodárov produkciu potravín, pritom zabúda na pomere dôležitú širšiu službu poľnohospodárstva spoločnosti, ktorá spočíva napr. v ochrane a zlepšovaní krajiny, prírodných zdrojov, pôdy a genetickej rozmanitosti.

I preto je dôležitou súčasťou spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ aj smernica o poľnohospodárskych produkčných metódach, ktoré sú zlučiteľné s požiadavkami ochrany prírody a zachovania vidieckej krajiny.

Kopaničiarstvo

V prípade kopaničiarkeho osídlenia môžeme pozorovať opäť dva extrémny. Kým v časoch svojho vzniku predstavovalo osídlenie významný (možno povedať až devastujúci) zásah do prírodnej krajiny, dnes je táto krajina najviac ohrozená práve sprievodnými znakmi pustnutia a mení sa z veľkej časti na neúžitkovú. Pritom súčasný trend rozvoja víkendového chalupárstva v týchto oblastiach nikdy plnohodnotne nenahradí trvalú prítomnosť pôvodných obyvateľov kopanic. Kopaničiarke osídlenie môže fungovať ako ukázkový príklad trvalej udržateľnosti napr. bezprostredným vzťahom človeka k prírode, neprodukciami odpadov a pod. Mimochodom väčšina kopanic patrí v súčasnosti do kategórie sídel s najmenej narušeným životným prostredím a predstavuje pestrú, vyváženú vidiecku krajinu. Charakteristickým znakom tohto typu krajiny je prítomnosť mimoriadne hodnotných druhotných lúčnych spoločenstiev s výskytom vzácných rastlinných druhov.

Niekoľkokrát som bol svedkom a aj priamym účastníkom

diskusii, ktorých základnou otázkou je dilema - nechaj tieto vzácne druhotné spoločenstvá zaniknúť, alebo neustálym prísunom dodatkového energie - teda cieľnou starostlivosťou - zabezpečíš ich zachovanie. Argumentom pre zástancov prvého postoja je fakt, že netreba brániť prirodzenej sukcesii ku konečnému štádiu, ktorým je v našich podmienkach väčšinou les a tiež fakt, že tieto spoločenstvá nie sú

Horné zaoblené chrbtové časti pohoria sú intenzívne poľnohospodársky využívané ako orná pôda.

pôvodným ale skôr umelým, človekom vytvoreným, artefaktom.

Na strane druhej zaznieva taktiež veľké množstvo protargumentov. Mne osobne sa najviac páči ten, ktorý mi povedal nedávno pri takejto diskusii uznávaný odborník práve na vstavačovitých rastlinách. Je to podobné ako s historickými dielami. Tie sú tiež dielom ľudskej ruky a preto investujeme dodatkovú energiu do reštaurovania historických obrazov a stavieb, ktoré sa nám aj tak pomaly rozpadajú.

Najmä toto by sme mali mať na pamäti, keď budeme uvažovať nad ďalším osudom a využitím územia Bielych Karpát. Táto krajina nesie v sebe obrovské prírodné hodnoty ale aj historický odkaz a vyžaruje očarujúci pokoj a kľud. Napriek tomu, že momentálne pracujem v našom najstaršom národnom parku, Bielych Karpát mi majú stále čo povedať a raz sa tu isto vrátim. Možno aj preto, že táto malebná krajina mi prirástla vďaka obom rodičom, ktorí odtiaľ pochádzajú k srdcu.

**Juraj Švajda
Nová Dubnica**

Informace pro vás

V posledních letech bylo vydávána celá řada brožur a letáček pro návštěvníky a turisty Bílých Karpat. V následujícím přehledu si nyní můžete vyhledat a objednat to, co potřebujete.

Letáky

☉ **Chráněná krajinná oblast Bílé Karpaty, Č/A [-]. Y.**
Obecná charakteristika CHKO (geologie, květena, fauna) s ilustracemi a mapkou.

☉ **CHKO Biele Karpaty S [-]. S.**
Stručná informácia o prírode a krajine, návštevný poriadok CHKO, fotografie.

☉ **Bílé Karpaty (Iniciativy pre karpatský ekoregión 2001), S [-]. S.**
Stručná charakteristika oblasti, informácia o projekte Iniciativy, schematická mapka CHKO.

☉ **Řada „Příroda Bílých Karpat“ [2 Kč]. Y:**

1. **NPR Čertoryje, Č/A.** Základní údaje, rostlinstvo, živočišstvo, péče.
2. **Orchideje Bílých Karpat, Č/A.** Biologie a ochrana, louky, mokřady, lesy; obrázky 22 druhů.
3. **NPR Zahrady pod Hájem, Č/A.** Základní údaje, rostlinstvo, fauna, ovocné stromy, údržba.
4. **NPR Javořina / ŠPR Vefká Javorína, Č.** Základní údaje, neživá příroda, rostlinstvo, fauna.
5. **Chránění motýli Bílých Karpat, Č.** Ochrana; obrázky 15 nejvýznamnějších druhů s komentářem.

☉ **Natura 2000 v chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty, Č [2 Kč]. Y**
Informace o vytváření soustavy chráněných území v rámci EU.

Moravské Kopanice [10 Kč]. H, Y.
Charakteristika území (☉, Č/A/N). Na jednotlivých listech informace a fotografie pěti kopaničářských obcí (☉, Č).

☉ **Řada „Venkovská architektura Bílých Karpat“, Č [-]. Y:**

- **Venkovská architektura Bílých Karpat (obecně)**
- **Moravské Kopanice**
- **Slovácko**
- **Valašsko**

Charakteristika domů a zástaveb vsí s fotografiemi a kresbami.

☉ **Sada „Kopaničiarsky región Vefká Javorína – Bradlo“ (časť týkajúca sa Bielych Karpat), S [-]. I, Y:**

- **Hory a voda.** Vybrané atraktívne miesta vo fotografiách.
- **Križom – krážom krajom.** Fotografie a informácie o hradoch a pamätihodnostiach.
- **Odev a bývanie.** Fotografie krojov a ľudová architektúra s komentárom.
- **Turistika pre všetkých.** Informácie pre turistov s fotografiami. Profil Kopaničiarскеj cyklomagistrály.

☉ **Obnova květnatých luk v Bílých Karpatech, Č [2 Kč]. Y.**
Proč a jak vrátit květnaté louky bělokarpatskou semennou směsí.

Mapy, naučné stezky

☉ **Bílé Karpaty, naučné stezky a cyklotrasy, Č [2 Kč]. Y.**
Mapa tras v oblasti s informacemi o ubytování a spojení i fotografiemi.

☉ **Bielokarpatský jazdecký chodník, S [-]. I, Y.**
Mapka a charakteristika trasy, informácie, fotografie.

Pomozte zachránit bělokarpatský les!

U Valašských Klobouk hrozí vykáčení stoletého jedlo-bukového lesa. I kdyby vše proběhlo v souladu s platným lesním hospodářským plánem (LHP), rozhodla se tamní Základní organizace Českého svazu ochránců přírody (ČSOP) KOSENKA les před tímto zásahem zachránit. Tolik nic převratného. Vybraná metoda záchrany je však novinkou: KOSENKA chce dotyčný pozemek vykoupit prostřednictvím veřejné sbírky.

Akce KOSENKY není nějak „divoká“, neboť probíhá (jako první) v rámci celostátního programu na zachování cenných pozemků, kterou ČSOP vede pod názvem Místo pro přírodu. Jako hlavní důvod uvádějí ochranáři fakt, že jen za posledních 50 let naše příroda přišla o neuvěřitelných 4000 km². Tato plocha se rovná

Předseda ZO ČSOP KOSENKA Mirek Janík

např. výměně celého Zlínského kraje nebo rozloze 6 Národních šumavských parků... Člověk by tedy přírodě mohl také někdy něco dávat zpět. Kampaň byla inspirována metodou britské organizace British National Trust a slovenské lesoochranné organizace VLK a je umožněna díky financím ze zahraničí i z našeho Ministerstva životního prostředí.

Logicky

Také pro KOSENKU je kampaň logickým pokračováním jejích činností, která se už dlouhá léta zaměřuje na záchranu květnatých luk i na pořádání společenských akcí na záchranu a využití kulturního dědictví pro rozvoj jižního Valašska. Každoročně probíhají v okolí Valašských Klobouk brigády na kosení luk nebo přímo ve městě i Mikulášský jarmek.

KOSENKA také založila pozemkový spolek, který má ve spolupráci s vlastníky a pomocí výkupů nebo pronájmů soustavně chránit přírodní lokality. Výkupní akce k záchraně starého lesa u přírodní rezervace Ploštiny na to přímo navazuje. Navíc zdejší ochranáři cítí, že mají vůči lesům a vlastníkům lesa velký dluh.

Předseda KOSENKY Miroslav Janík vysvětluje, že jeho organizace má o dotyčný les zájem už několik let, protože navazuje na rezervaci Ploštiny, o kterou KOSENKA ve spolupráci s obcí Poteč a s ekologickým zemědělcem Stanislavem Cigánkem již řadu let pečuje. Les má přírodě blízké druhové složení (jedle bělokora, buk lesní), ale kvůli podílu smrků v okolních porostech se nachází v II. zóně CHKO. Les nyní dosáhl mýtního věku a současný LHP (schválen i se souhlasem Správy CHKO Bílé Karpaty) počítá s jeho postupným vykáčením.

Proto pracovníci KOSENKY navázali loni kontakt s (naštěstí jediným) vlastníkem pozemku a po čtyřech jednáních se obě strany dohodly na tom, že majitelka les prodá za 650.000 Kč. V současné době je s KOSENKOU uzavřena předkupní smlouva. Dohodnutá částka na pozemek včetně dřeva je nižší (o 45 %), než je odborná odhadní cena. Ekologická hodnota (např. pro stabilizaci vodního režimu) však dále poroste. Důvodem majitelky přistoupit na snížení ceny je, že má k lesu a k přírodě obecně také dobrý vztah, nejde jí jen o dřevo. Janík dodává: „Pozemkové spolky počítají nejen s ekonomickým a ekologickým kapitálem, ale i se sociálním kapitálem. Jedna ze základních myšlenek

programu Místo pro přírodu je, že nejlepší ochranou je osvěcený vlastník. To je lepší jak cokoli jiného. Velice osvěcený vlastník by pozemek teoreticky mohl prodat za korunu nebo dokonce pozemkovému spolku přímo darovat. I to už se někdy v České republice děje.“

Zákony a nařízení podle něho však na ochranu nestačí. Dokladem toho je například další lesní plocha v okolí Ploštiny, kde se nabízí přirozená obnova (rostou tam samovolně duby, habry, buky aj.), ale kde je část vykáčená a probíhá umělá obnova, při které je vysazeno na 30 % smrků - přestože les leží v I. zóně CHKO. „To je praktické zhoršení stavu, přestože je plocha zákonem teoreticky dobře chráněná!“ dodává Janík.

Otázky

Byť chválná iniciativa, může zůstat otázkou, jestli vybraná metoda je ta nejučinnější. Nemohla KOSENKA například při tehdejší schvalování LHP upozornit na dotyčnou jedlovou bučinu nebo se přimluvit o její zařazení do kategorie „les zvláštního určení“? Janík přiznává, že nepodal formální podnět k takovému kroku, ale při běžných kontaktech s pracovníky Správy CHKO Bílé Karpaty před lety ústně upozorňovali na to, že některé lesní porosty by měly být zařazeny do I. zóny, což se ale nestalo.

Další otázkou může být, proč vlastník dodatečně nezajišťuje nedotčenost svého lesa v novém LHP sám. Odpověď je jasná: v tom případě by vlastník přišel o všechny peníze, se kterými počítal, že zúročí vykáčením lesa.

Lesní porost v sousedství PR Ploštiny

Výměra:	4,2 ha
Skladba:	jedle bělokora 85 %, smrk ztepilý 10 %, buk lesní 3 %, břiza bradavičnatá 2 %, vtroušen javor klen a habr; v malé části (0,3 ha) převažuje smrk; 0,3 ha velká luční enkláva
Lesní typ:	5B3 - bohatá jedlová bučina s kostřavou nejvyšší na svazích; jedná se v této části Bílých Karpat o přirozené lesní společenstvo
Věk:	110 let
Dřevní hmota:	1200 m ³ (1,5 mil. Kč)

A co říkat, když se někdo ptá: „Proč dávat peníze, když 15 % naší země už je nějakým způsobem chráněno?“ Nebo nebylo by možné, aby Správa CHKO les „zdarma“ přičlenila ke stávající přírodní rezervaci anebo aby se pozemek dostal do programu Natura 2000? Miroslav Janík dává na tyto otázky spíše několik úvah než jednoduchou odpověď. „Pozemkové spolky chtějí chránit, ale chtějí také ukazovat udržitelnější cestu rozvoje a spolupracovat s neustále se rozšiřujícím okruhem lidí, zejména vlastníků. Nejde mi o konkurenci Správě CHKO, ale já si myslím, že je třeba obohacovat formy ochrany a využívání přírody a krajiny, jako je tomu jinde ve světě. Dokonce může tato forma být i ekonomičtější - pozemkové spolky na západě dokázaly, že přírodu chrání efektivněji. V naší republice byly dobré zkušenosti takových spolků z první republiky přerušeny politickým vývojem. Rád bych za pár let srovnával účinek dobrovolně darovaných 650.000 korun

s tím, co by za tuto částku udělala státní ochrana přírody. A co se týká té poslední otázky, myslím, že právě naše spolupráce s vlastníkem a úsilí zapojit širokou veřejnost do záchranu lesa prostřednictvím sbírky pro les výborně naplňuje poslání programu Natura 2000.“

Další vývoj

O tom, co bude s lesem dál, má KOSENKA po konzultaci s nezávislými odborníky i se Správou CHKO a Lesů ČR své představy. Pozemek bude kromě některých podpůrných opatření (nechat odrůstat zmlazující listnáče a jedle, chránit vybrané jedince nebo skupiny semenáčků) ponechán přirozenému vývoji k pralesu. Části se smrkem nebo břízou, ve kterých se zmlazuje jedle a další dřeviny, budou postupně uvolňovány a převedeny do režimu přírodního lesa. Nezapomnělo se i na osvětu: uvažuje se o vybudování rozhledny na blízké turistické stezce a na

informování veřejnosti o lese a jeho ochraně na místě.

Kosenka věří v úspěch celé akce i tomu, že se sbírka nebude omezovat jen na fyzické osoby, ale plánuje prostředky zajišťovat i od právnických osob, a to nejen tuzemských, ale i zahraničních.

Jan W. Jongepier

Chcete-li pomoci i vy zajistit místo pro přírodu, pošlete příspěvek na účet č. 9999922/0800. Pro záchranu bělokarpatského lesa uveďte specifický symbol 103. Částkou 400 Kč zachráníte 25 m² lesa. Každý dárci, který bude zároveň symbolickým spoluvlastníkem, dostane děkovný certifikát o tom, kolik m² lesa zůstane díky němu zachováno. Pro potřeby daňového odpočtu vám zajistí potvrzení Český svaz ochránců přírody, Brumovská 11, 766 01 Valašské Klobouky. Další informace o kampani naleznete na internetových stránkách www.zachranles.cz a www.Kosenka.cz.

ZPRÁVY ZE SPRÁVY

Památné stromy (12)

Lípa u Boží muky

V obci Rokytnice u Slavičína v (bývalém) okrese Zlín stojí lípa, která byla dne 14. listopadu 2001 Správou CHKO Bílé Karpaty vyhlášena památným stromem. Jedná se o lípu velkolistou (*Tilia platyphyllos*), která se nachází u kapličky v centru obce nedaleko obecního úřadu. Zde svou velikostí tvoří nápadnou dominantu. Její stáří je kolem 300 let. Koruna má asymetrický tvar a šířku 24 m, což je více než výška celého stromu (20 m). Také obvod kmene (ve výšce 1,30 m nad zemí) je obdivuhodný a patří se svými 433 cm k „nejtlustším“ památným stromům v Bílých Karpatech.

V době vyhlášení byl strom

poměrně vitální, ale hlavní větve byly poškozené dřívějším neoborným ořezem, čímž utrpěla estetika koruny a vzniklými ranami pronikala do stromu hniloba. Proto bylo v roce 2002 na této lipě provedeno ošetření, jež financovala Správa CHKO. Kromě zdravotního řezu a formování koruny byly ošetřeny a zastřešeny dutiny.

Zdroj možného ohrožení tohoto památného stromu představuje úprava těsně přiléhající komunikace nebo zásahy do koruny z důvodu ochrany nadzemního elektrického vedení a vedení telefonu, které se nachází přímo v prostoru koruny. Takové nebo jiné zásahy, jak na stromě samotném, tak i v ochranném

pásmu kolem něj (o poloměru 14 m), nyní podléhají předchozímu souhlasu orgánu ochrany přírody.

Bohumil Jagoš

nájdenným živočíchom?

Občas sa stane, že bežný človek pri prechádzke prírodou natrafi na bezmocné zviera - postreleného dravého vtáka, vtáča vypadnuté z hniezda, mŕtveho či popáleného myšiaka pod elektrickým vedením, zdanlivo opustené mláďa srnky, prítajené vo vysokej tráve, prípadne zastrelenú sovu. Alebo v budove objaví poletujúceho netopiera, zobudeného zo zimného spánku. Niektorí má zas obavy o labuť, túlajúcu sa po prostriedku obce. S podobnými problémami sa raz za čas obracajú ľudia na Správu CHKO, od ktorej očakávajú niekedy radu, niekedy okamžitú záchrannú akciu.

To, že spomenuté srnča treba radšej oblúkom obísť a starosti oň prenechať jeho matke, by mnohí vedeli. Aj väčšie vtáča vypadnuté z hniezda má ešte istú šancu na prežitie bez našej pomoci, a s jeho prípadným úhynom príroda prirodzene počíta. Trocha iná situácia nastá-

Krkavec veľký

va pri zranených jedincoch prirodzene vzácnych druhov, napríklad dravých vtákov. Obdobie, počas ktorého človek zásadne pozmeňuje celé životné prostredie, je z pohľadu evolúcie všetkých druhov kratšie než jediná sekunda z celého ľudského života, takže len fažko môžeme čakať, kým sa spomenuté myšiaky začnú rodiť s vrodenu nedôverou k stĺpom elektrického vedenia.

Zákon

V snahe uchovať pestrosť prírody spoločnosť už dlhé roky prijíma zákony na ochranu druhov, ktoré sú z rôznych dôvodov ohrozené (predovšetkým stratou biotopov vďaka činnosti človeka, ale aj svojou prirodzenou zriedkavosťou a vzácnosťou). S každou novelizáciou príslušného zákona sa ich zoznam predlžuje a dnes už zákon usiluje aj o ochranu lokalít týchto druhov. Na tomto zozname dnes už figurujú takmer všetky naše druhy vtákov, aj cicavcov.

V prípade, že zranené chránené zviera má vyhliadky na uzdravenie, má zmysel jeho umiestnenie v rehabilitačnej stanici, liečba a následné vypustenie do prírody. Takúto stanicu zriadilo Ministerstvo životného prostredia v Bojniciach (v areáli ZOO). Doopatrovať tu podľa zákona musia aj chránené zvieratá, ktoré po prípadnom uzdravení už nebudú schopné samostatného života v prírode. Pre krátkodobé umiestnenie a preliečenie slúžia chovné stanice - na ich zriadenie sa vyžaduje odborné zázemie a splnenie množstva ďalších podmienok. V pôsobnosti Správy CHKO takéto možnosti nie sú.

Problematiku nakladania s nájdenými zranenými a usmrtenými živočíchmi upravujú v súčasnosti viaceré právne predpisy:

- Zákon o ochrane prírody (543/2002) - vzťahuje sa na chránené živočíchy.
- Zákon o CITES (237/2002) - vzťahuje sa na druhy zo zoznamu CITES (druhy chránené ešte aj medzinárodným dohovorom, v prípade nálezu v zásade len narastá množstvo agendy úradníkov).
- Zákon o poľovníctve - vzťahuje sa na poľovnú zver.

Postup

Človek by mal v prvom rade vedieť rozlíšiť, či ide o poľovnú zver (v tom prípade sa môže obrátiť na najbližšie poľovné združenie), alebo o chránený druh živočicha (aj niektoré druhy poľovnej zveri sú chránené - z vtákov myšiak hôrny, myšiak severský, jastrab veľký). V takom prípade by mal kontaktovať úradníka z Okresného úradu, odboru životného prostredia. Jemu zákon ukladá povinnosť rozhodnúť a konať ďalej - zabezpečiť ošetrovanie, prevoz, náležitú starostlivosť, prípadne umiestnenie v rehabilitačnej alebo chovnej stanici, okrem toho musí vypracovať a viesť príslušnú evidenciu.

Zvláštna situácia nastáva pri náleze zjavne úmyselne poraneného (napr. postreleného) či usmrteného jedinca - môže ísť o trestný čin pytlactva, prípadne poškodzovania chráneného druhu živočicha. V takom prípade vstupuje do hry aj polícia, ktorá má zaistiť dôkazy.

Kontakty

Ako vidno, tvorcovia zákona o ochrane prírody pokladajú aj dobre mienenú amatérsku starostlivosť o väčšinu „väčších“ zvierat za nežiadúcu a z pozície pracovníka Štátnej ochrany prírody nemôžeme dávať dobré rady typu „ako sa postarať a čím nakrmiť mladého bociana“. Ak sa vám teda priťrafi najšf zranené zviera, ktorému je ešte možné pomôcť, skúste sa telefonicky obrátiť na príslušný okresný úrad. Ak by tento postup z najrôznejších príčin zlyhal, môžete skúsiť kontaktovať aj Správu CHKO (tel. 032 / 659 83 87) - v núdzových prípadoch už naši pracovníci prevažne dravca do Bojníc alebo umiestňovali netopiera do jaskyne. Dobrou radou môže pomôcť napríklad aj Spoločnosť pre ochranu vtáctva na Slovensku (SOVS) - tel. 02 / 554 221 85, prípadne 0905 / 256 184.

Sylva Mertanová

Hliníkárna v Brumově nebude

V roce 2001 oznámila firma A.H.B., s.r.o. svůj záměr udělat z bývalé plynové kotelny v Brumově tavný hliník s kapacitou 2500 t zpracovaného hliníku ročně.

Po různých argumentech vznesených obecními úřady i místními občany bylo v dubnu letošního roku stavební řízení v této věci zastaveno. Jižní Valašsko si může vydechnout: obávaná hliníkárna zde definitivně stát nebude.

Ohlédněme se, jak celá tato kauza proběhla.

V srpnu 2001 bylo investorem podána žádost o zahájení stavebního řízení na změnu užívání plynové kotelny na tavný hliník. Město však pochopilo ekologickou závažnost záměru, přerušilo řízení z důvodu nedostatečných podkladů a podalo na Ministerstvo životního prostředí (MŽP) žádost o provedení EIA - posouzení vlivu objektu na životní prostředí podle zákona č. 244/92 Sb.

Zpracovanou dokumentaci EIA dostaly kolem vánoc dotyčné orgány státní správy a příslušné obce. Plány však hned vzbouřily zdejší občany natolik, že založili začátkem roku 2002 občanské sdružení „Za zdravé město“ s učitelem Miroslavem Pindákem jako předsedou. To na základě dokumentace zpracovalo „důrazně“ nesouhlasné stanovisko. Navíc se na podatelně městského úřadu sešlo téměř 450 protestů občanů.

Tento nepřehlédnutelný odpor vedl zastupitelstvo města dne 7. února k odmítavému stanovisku. Důvodů bylo několik: „agresivita fluoru“, nepřesnost dokumentace, její nedůkaznost a „bezohlednost k živé přírodě a obyvatelům žijícím v CHKO Bílé Karpaty“.

Fluoridy

Proč však takový odpor? Hliníkárna by mohla přinést 15 až

20 pracovních míst a recyklace hliníku z plechů a drátů vypadá ekologicky přijatelně. Členové občanského sdružení ale objevili několik závažných skutečností. Na prvním místě je to emise fluoridů. Dokumentace EIA sice říká, že se jedná o malé množství, ale nebyly zohledněny zhoršené rozptylové podmínky v hlubokém Vlářském průmyslu. Přitom jedná z emisních látek, fluorovodík, působí i při nižších koncentracích škody na rostlinách a mohla by mít negativní dopad na ovocné stromy nebo jehličnany. Občanům se také nelíbilo, že by tavný hliník měl být provozován v obytné zóně Brumova a že by došlo k navýšení dopravy. Kamenem úrazu však byl celkový nedostatek faktických informací.

Negativní stanovisko městského zastupitelstva, občanů a tří dalších obcí však neznamená, že záměr nemůže být realizován. Stavební úřad potřebuje řádné odůvodnění, aby hliníkárnu mohl odmítnout. K tomu bylo třeba dokončit proces EIA vypracováním posudku dokumentace a veřejným projednáním celého záměru.

Projednání

Posudek byl vyhotoven v září 2002 a o dva měsíce později se konalo veřejné projednání.

Velkým dnem byl 5. listopad, kdy se ve velkém sálu Kulturního domu v Brumově-Bylnici sešlo odhadem 250 nažhavených osob. Kromě jednotlivých občanů a zástupců firmy A.H.B., s.r.o. byli přítomni i zástupci České inspekce životního prostředí, okresní hygieny nebo okresního referátu životního prostředí a několika nevládních organizací (kromě občanského sdružení „Za zdravé město“ i Ekologický právní servis, ČSOP KOSTENKA, Moravský rybářský svaz Slavičín a Svaz ekologických zemědělců Pro-Bio). Protože každému bylo umožněno vznést své připomínky a dotazy, nebylo

podivem, že jednání trvalo až pět hodin.

V diskusi se opakovaly přestřelky mezi obhájci a odpůrci záměru, rozvíjela se však také nová diskuze kolem faktu, že tavný hliník byl plánován v záplavovém území řeky Brumovky. Pro nesrovnalosti v této záležitosti navrhli někteří odpůrci projednání přerušit, ale to se nakonec nepodařilo. Podařilo se však vznést věcné argumenty, které v prosinci vyústily v konečný verdikt MŽP: nesouhlas. Jako hlavní důvody uvádí ministerstvo

Hliníkárna byla plánována do záplavového území

mj. nevhodné umístění záměru do chráněné krajinné oblasti vzhledem k tomu, že se v okolí nacházejí rozsáhlé cenné lesní komplexy. Další závažnou skutečností pro MŽP je zmiňované umístění v záplavovém území. Poslední odstavec je velmi potěšující a mluví sám za sebe: „Je nutné (...) přijmout za velmi vážný argument (...) tu skutečnost, že proti realizaci záměru se písemně vyjádřila velká skupina obyvatel města Brumov-Bylnice a okolí. Celý proces (...) navíc provázal zásadní nesouhlas zastupitelů města Brumov-Bylnice s umístěním tavný hliníku do navržené lokality.“

Po tomto nesouhlasu MŽP nabylo zastavení stavebního řízení právní moci 19. března 2003.

Na závěr nezbyvá, než všem aktérům této kauzy poděkovat za jejich čas a energii, které projednávání věnovali. Úspěšně obhájili nejen zájmy občanů ale i CHKO Bílé Karpaty. Životní prostředí Jižního Valašska by si zasloužilo vhodnější investiční záměry.

Jan W. Jongepier

Proč ne pást kozy?

V bělokarpatské krajině přibývá nejen dobytka a ovcí. Na travních porostech mezi Suchovem a Novou Lhotou se nyní zkouší i pastva koz. V okolí osady Suchovské Mlýny je již druhým rokem vidět stádo sta krásně hnědých koz, které patří rodinnému zemědělskému podniku Josef Balada.

Baladovi začali po prodeji hovězího dobytka v roce 1995 s pastvou ovcí. Nyní jich mají přes pět set - 350 bahnic plus více než 200 letošních jehňat. Loni přikoupili stádo koz. Jedná se o plemeno Alpínské - před deseti lety dove-

zeno z Francie - a naše Česká hnědá. Důvodem, proč byly vybrány kozy místo ovcí, byl fakt, že některé pozemky, které rodina převzala od obce nebo bývalého statku, zůstaly deset let neobhospodařované a byly zarostlé hlohy a trnkami. Nálet byl sice v posledních letech většinou ořezán, ale pak další rok znovu obrůstá. Očekává se, že kozy se s výmladky poradí.

Dalším záměrem, který Baladovi s chovem koz sledují, je udržení populace plemena Česká hnědá, protože ta je dnes příliš malá. Existuje pouze několik stád

v severních Čechách a na Šumavě.

Ideální udržba krajiny

Kozy doplňují v podstatě ovčí pastvu. Na podzim vypasou to, co ovce vynechaly, především trnité výmladky. Prozatímni zkušenosti jsou podle jejich majitelů přesvědčivé. Pan Balada starší už mluví o ideální likvidaci hlohů, i když počítá s tím, že na odstranění některých výmladků křovinořez ještě bude potřeba. Takto kozi pastva přinese nejen několika lidem zaměstnání, ale také udržuje krajinu v kulturním stavu.

Hlavní užitek přináší ovce a kozy jako zdroj masa. Vlna bohužel u nás nemá odbyt, ale s kozím a ovčím masem firma problémy nemá. Pro vlastní potřebu mléka a sýru jsou některé kozy i dojeny.

Příjemným překvapením je snadnost chovu koz. Josef Balada mladší k tomu říká: „Kozy byly loni ustájeny, když napadl první sníh, kozilily po novém roce bez problémů a všechna kůzlata byla životaschopná.“

Ekonomika

Ten, kdo chce funkční pastevní areál, musí zaprvé investovat do stáda, stáji a oplocení. Zemědělec musí pak doufat, že se mu investice postupně vrátí. Jak to vypadá u firmy Josefa Balady?

Podnik koupil pro své záměry odchovnu malého dobytka a ovčín, oba o kapacitě 500 ovcí, kde kozy mají oddělený prostor, a má ve vlastnictví nebo v pronájmu pastviny a louky o výměře přes 300 hektarů. Nakoupil 40 ovcí, mechanizaci na produkci sena a pak několik let musel intenzivně pracovat na zkulturnění pozemků - odstranění náletových dřevin.

Všechny počáteční akce musela firma platit ze svých prostředků, k čemu částečně pomohla přidružená výroba pracovních rukavic v Suchovských Mlýnech. Vrátil by se tyto investice i průběžné náklady měly hlavně prodejem masa. To se však podle mluvčích firmy podaří

jen díky dotacím Ministerstva zemědělství, které tímto způsobem podporuje nejen zaměstnanost v zemědělství ale i údržbu krajiny. Ale bohužel není (omezené) hospodaření v chráněné krajinné oblasti příliš finančně zvýhodněno - vyšší sazba pochází jen z toho, že Bílé Karpaty jsou zařazeny do podhorských oblastí kategorie O1.

Nicméně Josef Balada starší zastává názor, že současný extenzivní způsob hospodaření v Bílých Karpatech je správný směr: „Stejně by tady nic jiného nebylo možné řádně produkovat. Bylo by nesmysl znovu orat a zkusit dosáhnout 20 metráků obilí z hektaru.“ Proto také firma hospodaří na všech pozemcích biologickým způsobem podle pokynů Pro-Bio.

Další argument, proč rodina už dávno nehledala nějakou výnosnější práci jinde, je prostý. Pro zdejší lidi není výběr v zaměstnání. Několik vrstevníků Josefa Balady mladšího (34 let) jezdí do práce do Brna i proto, že mají jiné vzdělání, které by tu neuplatnili.

Výhled

Co přinese budoucí členství Evropské unie? Baladovi jsou na rozpacích. Letos se v rámci SAPARDu (program na vyzkoušení agro-environmentálních programů EU) setkávají s požadavkem ochrany přírody vyplocovat vodní toky a mokřady, k čemu je třeba udělat napajedla. Za to sice dostávají finanční kompenzaci, ale Baladovi považují ochranný požadavek pro ovce a kozy za neopodstatněný: „Ovce a kozy se na pastvě po delší době nechovají stádovitě, takže břehy nevyšlapávají a nerozbahňují.“

S kozí pastvou budou ale pokračovat. Mají v plánu nakoupit další kozy. Výběr padl na masné plemeno Burský kozel, které by mělo přinést větší užitek z prodeje masa. Význam stávajících koz je hlavně v jejich nenahraditelné práci na pastvinách.

Jan W. Jongepier

Radosti a mrzutosti Holubyho

Jozef Ľudovít Holuby (1836-1923) je jeden z najväčších slovenských botanikov, popredný národopisec, historik, archeológ, v neposlednej miere národný buditeľ, hlásateľ myšlienky česko-slovenskej vzájomnosti. Jeho život bol úzko spätý s regiónom Bielych Karpát, dlhé roky pôsobil ako kňaz v Zemianskom Podhradí v Bošáckej doline. Jeho dielo je veľmi rozsiahle, zasahuje do viacerých vedných disciplín a ani po rokoch nestratilo na svojej hodnote a inšpiratívnosti. Dnes vám pre osvieženie a potešenie prinášame časť z jeho postrehov, uverejnených pred 80 rokmi.

Sylva Mertanová

Radosti a mrzutosti botanikove

Keď zabúdi botanik do kraja civilizáciou ešte nepoobližovaných, zhusta stretá ľudí, ktorí ho nechápu: čo sa ten samotár motá po horách, lúkách, skalinách alebo močarínach a s veľkou pečivosťou vykopáva rastliny a ukladá ich do piechovej pušky alebo do mapy, veľkej knihy podobnej a cez plece prevesenej, usmiaty a natešený. Načo je to? Čo z toho má? Či sú to všetko lieky proti istým chorobám? Či sa to dá dobre speňažiť? Lebo nejde to ľuďom do hlavy, že by kto na darmo boty dral, celý deň v spame pofom zarážal, po skalách sa driapal a po močarínach sa brodil, keby mu to peniaze nedonášalo. Ľud náš slovenský vie len tie rastliny menovať, ktoré sú mu užitočné alebo škodlivé a jedovaté: ostatné zahrňuje pod menom „tráva“ alebo „zelina“.

V XVII. storočí jedného človeka ako čarodejníka v Trenčíne pri moste za živa upálili a jeho popol vysypali do Váhu, lebo sa bol pochabe chválil: že keď najde liesku porastenú imefom (*Viscum*), a vykope ju, tam pod koreňom najde hada, ktorého na kusy rozreže a uvarí a ten odvarok

vypije: stáva sa spôsobilým rozumieť reči všetkých zelin, lebo mu každá hovorí, proti akej chorobe je úspešným liekom. Tých liečivých zelin si nazbiera a chorých ľudí so zďarom lieči a uzdravuje. A múdri páni sudcovia tomu uverili, a aby z neho čím najviac tajností vytiahli, príbrali si na pomoc kata s celým aparátom mučiacich nástrojov, a dali sa s chuťou do inkvirovania. K čomu sa nešťastník na mukách priznal, to do protokola vpísali ako „*propria fassio*“ (vlastné soznanie), a že „*propria fassio mille testes*“ (vlastné soznanie platí viac než tisíc svedkov), sentencia neodvolateľná znela: „*rogo comburatur*“ (buď na hranici upálený). Istá Beckovianka odvarom chvojky (*Juniperus Sabina*) reparovala poľušované panny a vyhľadala plod z nich: i to bolo vyhlásené za čarodejstvo, hoci to neboly nijaké čary, ale proste travičstvo - *veneficium* - , a obžalovaná nebola strix (striga), ale *venefica* (travička).

Ani by človek nemyslel, akú zázračnú moc prívlastňuje povera niektorým rastlinám. V Bošáckom Podhradí vám ktokofvek povie, že nebohý Záhradský na Močiaroch zabil čerta vazovou palicou. Preto majú hlásnici na halapartni vazovú rúčku, aby ich v noci nepokúšalo a aby sa mohli i čertovi ubrániť. Botanik sa i o takej zázračnej moci rastlín dozvie a usmeje sa na to.

V novembri roku 1861 prešiel som na faru Zemiansko-podhradskú v Bošáckej doline Trenčianskej, na ktorej som celých 48 rokov úradoval, a že mi zbývalo hojne času mimo úradných povinností, zapodieval som sa botanikou a preskúmal som dôkladne celé okolie Bošáckej doliny, ktorá sa od Bohuslavíc až do Moravy ako strmite dlhý fjord tiahne a po bokoch má rozkošné horské lúky. Ešte nikdy predomnou botanik týchto krajov nebol pochodil, bola tedy na tejto panenskej pôde korisť tým vzácnejšia a bohatšia. Bol som za

mnoho rokov v listovnom spojení s drom Neireichom, pôvodcom klasickej „*Flora von N. Oesterreich*“, ktorému som zriedkavejšie druhy posielal. Ten mi raz bol písal, že bývam v neveľmi vďač-

nom pre botanika kraja, lebo nemám ani vysokých vrchov, ani značných skalín, a predsa tak mnoho význačných druhov sa tam nachodil!

Najlepšie som sa cítil vždy medzi svojimi milými rastlinami, ktoré neutekaly predo mnou, ako chrobáci a motýle, ale peknetiško čakaly a akoby kývaly na mňa, aby som si ich vzal. Tu mi prišlo na myseľ, čo hovorí národná pieseň:

*Keď som trávu kosil,
štitý kvet sa spínal,
ako by ma prosil,
bych ho nesotinal.*

Ale ja som tie kvety nesotinal nemilosrdne a bezcitne, aby som ich nechával tam zvädnúť a uschnúť, ale som si ich pekne s láskou vykopával, aby som ani jedného listu nezkažil, a na plocho rozložené medzi papieriery mapy domov doniesol neporušené a tam si ich častým prekladáním do suchých papierov usušil, aby byly ako živé a za dlhé roky každého, kto má smysel pre krásu rastlín, tešily.

Dr. Joz. Ľud. Holuby
odtlačok zo „Slovenských pohľadov“ 1923, číslo 2

Trávy a louky

Stejně jako je cihla základním stavebním prvkem domů, jsou trávy nezbytnou kostrou všech luk a pastvin. Trávy mají velký ekonomický význam jako pícnina pro dobytek, ale nesmíme zapomenout, že k travám patří naše obiloviny pšenice, ječmen, žito, oves nebo i proso, čirok, kukuřice či rýže.

V mírném pásmu se travinné porosty vyskytují tam, kde nedostatek vody nedovoluje růst souvislého lesa. Jsou to zejména stepi Eurasie, prémie Severní Ameriky, pampy Jižní Ameriky a veldy jižní Afriky. V tropickém pásmu se především jedná o některé typy savan.

Trávy suchých luk

Evropa leží převážně v lesní zóně, a proto je zde většina travinných porostů druhotná. Původní travinné formace se vyskytují u nás jen v omezeném rozsahu nad horní hranicí lesa, na rašeliništích, v močálech, v nivách velkých řek a v lesostepních nebo suchých lokalitách. Všechny ostatní travinné porosty vznikly poté, co byly vykloučeny lesy a pak byly pravidelně paseny nebo koseny. Pokud je člověk přestane udržovat, opět se samovolně zalesní.

Odolnost trav

Vysvětlení pro převahu trav v bezlesích porostech najdeme

v jejich stavbě. Většina trav má hustý trsnatý růst nebo oddenky, což jim umožňuje snadné obrůstání po zničení nadzemních částí. Silné oddenky jsou notoricky známé u pýru plazivého, který je téměř nezničitelným plevelem. Trsy tvoří často suchomilné druhy kostřavy. Trávy mají výhodu oproti bylinám také svými tuhými lodyhami s pružnými buňkami nad kolénky. Po sešlapání se rychle zvedají, zatímco většina bylin zůstává poškozená ležet.

Uvedenými mechanismy dostávají trávy po kosení nebo spášení náskok před bylinami, které tak do určité míry vytlačují. Existují však značné rozdíly mezi jednotlivými druhy a proto některé najdeme spíše na pastvinách, zatímco další rostou především na suchých nebo vlhkých loukách.

Na světě je téměř deset tisíc druhů trav. V Bílých Karpatech roste „pouze“ kolem sta planých druhů, z kterých snad každý zná alespoň podle jména srhu, lipnici, kostřavu, ovsík či rákos. S jejich vyhledáním a určením je to však horší.

Suché louky

Nejhojnějším lučním druhem jižní části Bílých Karpat je **sveřep vzpřímený** (*stoklas vzpriamený* - obr. 1). Je to proto, že odolává nejlépe nedostatku srážek a vyhledává teplejší místa. Zřídka roste také v oblasti kolem Vlárského průsmyku na severu. Tento sveřep je středně vysoký a ve

sterilním stavu se pozná podle čepelce, která je olemovaná nápadnými chlupy. Jako krmivo je však vhodnější pro koně než dobytek.

Až do poloviny minulého století pokrývaly stráně v podhůří Bílých Karpat kolem Blatničky, Tasova a Bánova kavylové stepi. **Kavyl tenkolistý** (*kavyl Ivanov* - obr. 2) má centrum rozšíření v oblasti jihu ruských stepí. Pro svůj vzhled byl lidově nazývaný „vousy svatého Ivana“. Bohužel všechny lokality byly rozorány či vyhnojeny, takže atmosféru ve větru se vlnícího bělostného peří si můžeme představit jen podle několika historických fotografií. Zachovalo se jen několik trsů u Blatničky, již mimo hranici CHKO.

Dalšími dvěma druhy snášejičímí sušší podmínky jsou **kostřava žlábkovitá** (obr. 3) a **červená**. Špatně se od sebe rozeznávají, a to i od dalších příbuzných druhů, ale jako skupina se vyznačují více či méně trsnatým růstem a úzkými, většinou srolovanými listy. K suchomilnějším druhům patří i **směleek jehlancovitý** (*ometlina ihlanovitá* - obr. 4) či **bojíněk tuhý** (*tímotejka tuhá* - obr. 5), jejichž květenství jsou spíše klasnatá než latnatá.

Po celém území se vyskytuje i nejraněji kvetoucí **tomka vonná** (obr. 7), která silně voní a chutná kumarinem - látkou, která připomíná karamel. Několik stébel této trávy se na Horňácku přidává do lahvi se slivovicí či režnou na dochucení.

Trávy suchých luk

Snad nejkrásnější travou je **třeslice prostřední** (obr. 6), která roste na stepních i horských loukách po celém území. Její klásky připomínají srdíčka a tento druh se často používá do suchých vazeb. Často je lidově zvaná „slzičky panny Marie“.

Na nekosených okrajích luk či pastvinách po celém území se uplatňuje **válečka prapořitá** (mrvice peristá - obr. 8), která je konkurenčně silným druhem a může zarůstat velké plochy.

Mezi travami najdeme i vzácné a ohrožené druhy. Patří k nim **plevnatec lesostepní** (plevnatec alpský), který se v České republice vyskytuje pouze v jižní části Bílých Karpat. V současné době je známý z NPR Čertoryje a PR Kůtky u Radějova, před několika lety byl potvrzen na Žalostině u Vrbovců na slovenské straně Bílých Karpat. Další lokality jsou až na hranicích Slovenska s Maďarskem na Domici a pak až v Rumunských Karpatech.

Pastviny

Na podhorských pastvinách Kopanic a Valašskokloboucka nalezneme několik dalších trav.

Typickým druhem pastvin je **pohánka hřebentitá** (*hrebienka obyčajná* - obr. 10), jejíž klásky mají tvar hřebínku, díky němuž je tato tráva dobře poznatelná. Hojnými travami pastvin je i **psineček obyčejný** (*psinček tenučký* - obr. 11) s jemnými latami a **trojzubec poléhavý** (obr. 9), který se nenápadně schovává mezi ostatními travami.

Trávy pastvin

Nepatrným druhem by byla i **smilka tuhá** (*psica tuhá* - obr. 12), kdyby nevytvářela často souvislé nízké porosty. Ze všech jmenovaných druhů vyhledává smilka nejkyselejší půdy. Je vhodnější pro pastvu ovcí.

Vlhké louky

V Bílých Karpatech se jen velmi vzácně podél potoků vyskytují vlhké louky s **psárkou luční** (obr. 13). Tento druh však byl často vyséván při tzv. obnovách luk v 80. letech, společně s **ovsíkem vyvýšeným** (*ovsíkem obyčejným* - obr. 14) a **srhou říznačkou** (*reznáčka laločnatá* - obr. 15). Tyto druhy snášejí vysoké dávky hnojiv, jsou konkurenčně silné a proto v takových porostech mizí většina bylin i ostatních druhů trav.

Na vlhčích místech v okolí mokřadů a pramenišť po celém území rostou spíše traviny jako siliny a ostřice než skutečné trávy z čeledi lipnicovitých. Jedna tráva

se tam skoro vždy vyskytuje, a to **medyněk vínatý** (obr. 16), který je na dotyk sametově měkký.

Nejtypičtějším druhem luk s mělkou půdou a tím střídavě vlhkým charakterem je **bezkolenc rákosovitý** (*bezkolenc trstovníkovitý* - obr. 17), vysoká tráva, která kvete až v pozdním létě. Pokud se louky s touto travou nekosi každoročně, má tendenci se rychle rozšířit a vytlačit další rostliny.

Nepřítelem všech luk a pastvin je **třtina křovištní** (*smrž křoviskový* - obr. 18). Je to druh, který se v posledních místech hojně šíří do mnohých porostů, především pokud byty nějakou dobu neobhospodařovány. Jedinou zbraní je časté kosení, které však tento druh pouze omezí, ale úplně nezničí.

Ivana Jongepierová
Veselí nad Moravou

Trávy vlhkých luk

O zlé kutilce a šikovné zlatěnce

Ve stěně hliněného úvozu, kterým vede cesta k vinicím, byla spousta kulatých dírek. Jakoby tu nějaký myslivci zastřelovali své nové brokovnice. Ty díry však nebyly od broků a nebyly ani stejně velké. Některé byly uzoučké, že bys do nich stébko trávy nevšunul, do jiných bys klidně vsunul celý prst. Všechny ty díry byly vstupem do hlubokých chodbiček, co vedly ke spoustě malých komůrek. A v těch komůrkách bylo živo. V některých hospodařily drobné včelky s dlouhými tykadly, v jiných tlusté včelky s krátkými tykadly a v dalších zase pruhované kutilky, co vypadaly jako malé veselé vosy. V těch neširších dírkách žili drobní pavouci a v některých dokonce i brouci poterníci. Všichni spolu dobře vycházeli a tak na hliněné stěně prohřáté sluníčkem bylo stále veselo.

Úplně vzadu, tam kde končil úvoz a sluníčko se už do hliněné stěny tak silně neopíralo, se jednoho dne objevila cizí kutilka. Nikdo nevěděl odkud přišla, ale protože místa bylo dost, rádi jí dovolili, aby si v hliněné stěně úvozu vykutala hlubokou chodbičku. Byla to drobná a útlá kutilka a jmenovala se docela hezky - Figula. Nebyla však hezká a už vůbec ne veselá, jak byste si podle jména mohli myslet. Byla totiž celá černá, i křídla měla černě zakouřené a také její duše byla temná, jak mraky uprostřed bouřky.

Figula se snad styděla za své černé tělo a tmavá křídla, a proto se nebavila s ostatními kutilkami. Raději se jim vyhýbala a žila v ústraní. Společnost žijící ve starém úvozu však brzy zjistila, že Figula má ještě jeden důvod, pro který se raději pohybovala ve stínu. Lovila zde totiž pavouky pro nenasytěné žaludky svých dětí. Skrývala se ve stínu, které vrhaly listy a stébka trav na suchou zem a ze zálohy přepadala tlusté pavouky, kteří zde odpočívali po tučném jídle. A nejen to, Figula přepadala i mámy pavoučice, které starostlivě hlídaly své kokony plné vajíček i mladé pavouky, kteří se ještě ve světě vůbec nevyznali a netušili, jak hrozné nebezpečí může taková drobná štíhlá kutilka znamenat. Než se takový pavouček nadál, Figula k němu rychle přiskočila a vrazila do něj své dlouhé ostré žahadlo a do rány vystříkla prudký jed.

Figula byla prostě zlá a krutá, jak už samotáři někdy bývají. Ulovené pavouky odnášela domů, do oválné komůrky, kterou vyhloubila na konci své hliněné chodbičky. Tam kladla jednoho pavouka vedle druhého, aby tak její děťátko, které již brzy mělo přijít na svět, mělo dostatek potravy. Když

konečně komůrku naplnila bezvládnými pavouky, uložila vedle nich opatrně své vajíčko a pak se pustila do hloubení nové komůrky hned vedle. Do večera ji měla hotovou a druhý den ráno se pustila do lovu dalších pavouků. A to bylo zlé. Nejen, že pavoučků v úvoze i širokém okolí rychle ubývalo, ale všechny navíc děsila představa, co se stane, až Figuliny děti dospějí a stanou se z nich stejně kruté a krvelačné kutilky. Jenže co s tím? Nenašel se nikdo, kdo by Figulu převychoval a nebo ji alespoň vyhnal ze starého úvozu.

Jenže nakonec se vše v dobré obrátilo a naplnilo se pořekadlo: „Kdo s čím zachází, tím také schází!“

Jednoho dne se v úvoze objevila drobná překrásná zlatěnka. Její tělíčko se lesklo, jakoby bylo z kovu a hrálo málem všemi barvami duhy. Přiletěla prý z vinic, co ležely za nedalekým dubovým lesem. Jen se tu objevila, hned se ptala na Figulu. Chtěla vědět, kdy se tu Figula objevila a kde má svou chodbičku. Od té chvíle se od ní nehnu. Jen co Figula odletěla na lov pavouků, zlatěnka nelenila a hupky dupky, vlezla do Figuliny chodbičky na inspekci. Za chvíli byla venku a dělala jakože se nic nestalo. I zkušené včelky kroutily hlavami nad takovým počínáním, ale zlatěnka nikdy neprozradila, co ve Figuliny komůrkách vlastně dělá. Jisté je pouze to, že z Figuliny dětičky nikdy nedorostly zlé a kruté kutilky, a že na druhý rok se z Figuliny chodbičky vyhrabalo několik krásných malých zlatěnek, které se brzy rozletěly daleko do světa.

Pavel Bezděčka

Česko-slovenský slovníček

savci	cicavce	obojživelníci	obojživelníky	koljuška	pichřavka
ježek	jež	mlok	salamandra	okounek	ostrážka
krtek	krt	čolek	mlok	okoun	ostriež
rejsek	piskor	blatnice	hrabavka	candát	zubáč
rejsec	dulovnica	ryby	ryby	ježdík	hrebenačka
vrápenec	podkovár	siven	sivoň	drsek	kolok
netopýr	netopier, večernica,	lipan	lipeň	hlavačka	býčko
	raniak, uchaňa,	štika	šfuka	vranka	hlaváč
	uchač, lietavec	jelec	jalec		
veverka	veverica	střevle	čerebla	Zdroje:	
bobr	bobor	perlín	červenica	Ptáci	
myšice	ryšavka	slunka	ovsienka	HUDEC K. (ed.) 1972-	
potkan i krysa		lín	lieň	1994: Ptáci 1.-3.- Academia,	
potkan		ostroretka	podustva	Praha.	
křeček	chrček	hrouzek	hrúz	Savci	
normík	hrdziak	střevlička	hrúzovec	Fenancová-Masárová Z. & Hanák	
hryzec	krysa	parma	mrena	V. 1965: Stavovce Slovenska IV.-	
hrabošík	hrabáč	ouklej	belička	SAV, Bratislava.	
jezevec	jazvec	ouklejka	ploska	Obojživelníci a plazi	
kočka	mačka	cejnek	piest	Zwach I. 1990: Naši obojživelníci	
prase	sviňa	cejn	pleskáč	a plazi ve fotografií.- SZN, Praha.	
daněk	daniel	podoustev	nosál	Ryby	
oseľ	somár	ostrucha	šabfa	Lusk S., Baruš V. & Vostradovský	
plazi	plazy	hořavka	lopatka	J. 1992: Ryby v našich vodách.-	
želva	korytnačka	mřenka	slíž	Academia, Praha.	
ještěrka	jašterica	sekavec, sekavčík	plž		
slepýš	slepých	piskor	čik		
zmije	vretenica	mník	mieň		

NAPSALI JSTE NÁM

Poděkování ze senátorského chodníčku

Vážení přátelé,

chtěla bych Vám co nejupřímněji poděkovat za podporu našeho společného jarního pochodu překrásnými stráněmi Bílých Karpat z Vršatce do Sidonie. Oprávněnost svého pojmenování dosvědčily naše hory svým bílým sněhovým příkrovem i v onen slunečný den 12. 4. 2003. Svou účastí přispěl každý z Vás ke spokojenosti více jak dvou set Moraváků a Slováků, kteří na Vršateckém bradle spolu se mnou symbolicky a slavnostně přestříhli dosud rozdělovací česko-slovenskou hranici.

Všichni si jistě rádi připo-

meneme velmi vřelé přijetí starostou a slovenskými přáteli na zámečku v Pruském i lopotnou výsadbu lip přátelství u kapličky pod Bielym vrchom. Domnívám se, že i tímto neformálním způsobem můžeme účinně podporovat proces evropské integrace a oživení obecně prospěšných mezinárodních vztahů. Věřím, že také díky Vašemu pochopení se z tohoto mezinárodního setkání stane v dalších letech významná a pravidelná společenská událost moravsko-slovenského pomezí.

Závěrem nechci opomenout ani poděkování firmám, institucím a organizacím, které podle svých možností ochotně podpořily akci

Senátorský chodníček; dovoluji si je alespoň vyjmenovat: Masná výroba Filák, Kloboucká pekárna Svach, CHVD Důbrava, TVD a. s. Slavičín, LP Plast Valašské Klobouky, Řeznictví Ritter, Řeznictví Sukup, Autobusová doprava Sába, Autobusová doprava HousaCar, Český svaz ochránců přírody Koseňka, Policie ČR ve Val. Kloboukách a v neposlední řadě také Město Valašské Klobouky.

Ještě jednou všem děkuji a těším se na setkání s Vámi při Senátorském chodníčku 2004.

**Alena Gajdůšková, senátorka,
členka parlamentního Výboru
pro evropskou integraci**

Orchideje

Orchideje patří mezi rostliny z čeledi vstavačovitých a v Bílých Karpatech je najdeme na loukách, pastvinách, krajích lesů i v samotných lesích. Orchideje kvetou zhruba od začátku května do konce června a jejich květy jsou velmi krásné a zajímavé. Zde jsou detaily jejich květů, které si můžete vybarvit podle botanických knih nebo skutečnosti:

Rostliny

Jak se jmenují tyto rostliny?

Které z nich:

- rostou v lese?
- jsou léčivé?
- rostou na podmáčených loukách?
- patří mezi orchideje?
- jsou jedovaté?

Správné odpovědi z minulého čísla:

Zkoumáme životní prostředí

Plastová láhev od Coca-Coly:

Plasty se vyrábí z ropy. Těží se např. v Perském zálivu, na Sibiři, v Severním moři, Kaspickém moři, deltě Nigeru.

Hliníková láhev od Pepsi MAX:

Hliník se vyrábí z bauxitu. Bauxit se těží v Maďarsku, Francii, ale především o tropických oblastech Asie, Afriky a Ameriky.

Skleněné láhve:

Hlavní surovinou je křemičitý písek. Ten se těží v ČR na mnoha místech.

Z jarní přírody: Dymnivka dutá, hypokotylní hlíza1c; Sasanka pryskyřníkovitá,

oddenek 2a; Sněženka předjarní, cibule2b

Pro malé školáky: Plizák, javor, prvosenka

**Výzva pro zájemce
o propagaci venkovské turistiky
Nabídka propagace pro poskytovatele
ubytování na venkově!!!**

Poskytujete ubytování - v soukromí, penzionu, kempu na chatě či chalupě?

VIS Bílé Karpaty ve spolupráci s ZO ČSOP Kosenka, ZO ČSOP Veronica, IC pro rozvoj Moravských Kopanic, Nadací Jana Pivečky provozuje ve Veselí nad Moravou turistické informační centrum a může turisty informovat o vašich ubytovacích službách.

Pokud máte o propagaci zájem, zašlete nám o sobě tyto informace:

- 1) Kontakt na vás (adresa, telefon, e-mail, web)
- 2) Typ ubytování
- 3) Lokalizace (popis, jak se k vám zájemci dostanou)
- 4) Fotky ubytovacího zařízení
- 5) Ubytovací kapacita, možnosti stravování, škála vašich doplňkových služeb (půjčovárna kol, lodí apod., možnosti sportovního využití, vinný sklep, pomoc při zemědělských či řemeslných pracích, tipy na trávení volného času)
- 6) Ceník vašich služeb

Máme zájem o propagaci šetrných forem venkovské turistiky, která přispívá k místnímu rozvoji a podnikání a zároveň šetrného využívání přírody a krajiny.

Kontakt na nás:

Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty
Bartolomějské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou
tel.: 518 32 25 45, fax: 518 32 47 92
e-mail: visbk@bilekarpaty.cz
www.bilekarpaty.cz/vis

**Na titulní straně je udatna lesní
(foto Vladimír Ružička)**

MOTIVAČNÍ SEMINÁŘ

pro ty, kteří se chtějí zorientovat v problematice venkovské turistiky, aby mohli učinit správné rozhodnutí

**Začínáme podnikat
v šetrné venkovské turistice**

- Chcete podnikat ve venkovské turistice? Nevíte, kde začít a jak pokračovat?
- Chcete se vyznat v spleti zákonů upravujících podnikání ve venkovské turistice?
- Právě pro Vás jsme připravili tento seminář:

Místo: přednáškový sál Vzdělávacího a informačního střediska Bílé Karpaty ve Veselí nad Moravou

Termín: 11. 10. 2003

Čas: od 10:00 do 18:00 hod.

Kurzovné: 200 Kč (platba na místě, příjmový doklad, po domluvě fakturou)

Přednášející:

***Ing. Josef Lipka** - člen a regionální zástupce ECEAT pro jižní a jihovýchodní Moravu. (ECEAT - Evropské centrum pro ekoagroturistiku je nezisková organizace, propagující takové formy cestovního ruchu, které přispívají k rozvoji venkova, ochraně přírody a kulturního dědictví)

***Ing. arch. Olga Zapletalová** - odborná pracovnice Správy CHKO Bílé Karpaty (krajinný ráz, architektura)

***Zástupci podnikatelů** v oblasti ubytování na venkově (bude upřesněno)

Program:

- 1) Podstata šetrné venkovské turistiky (charakteristika a trendy v ČR a ve světě)
- 2) Zhodnocení svých schopností a předpokladů pro tuto oblast podnikání - motivace jako cíl
- 3) Právní rámec pro podnikání ve venkovské turistice a agroturistice
- 4) Venkovská architektura, soulad s krajinným rázem
- 5) Proces od formulace podnikatelské vize ke zpracování podnikatelského plánu
- 6) Marketingové možnosti služeb, propagace, komunikační prostředky, cenová politika
- 7) Možnosti získání podpory pro rozběh či rozvoj podnikání, služby pro podnikatele
- 8) Praktické rady, návody, doporučení

Závazné přihlášky posílejte poštou nebo e-mailem na naši adresu nejpozději do 6.10. 2003 (Do přihlášky uveďte jméno, adresu, telefon).

Tyto akce jsou podpořeny nadací Partnerství v rámci programu Život pro venkov

Bílá - Biele Karpaty - časopis moravsko-slovenského pomezí

Vydávají: Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty o.p.s., Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Bílé Karpaty (Veselí nad Moravou), Regionální pobočka Společnosti pro trvale udržitelný život Bílé Karpaty (Uherské Hradiště) a Centrum environmentálních aktivit (Trenčín) ve spolupráci se Správou CHKO Biele Karpaty (Nemšová) a Správou CHKO Bílé Karpaty (Luhačovice).

Finanční podpora: Ministerstvo životního prostředí ČR

Kontaktní adresy:

VIS Bílé Karpaty
Bartolomějské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou
tel., fax: 518 322 545
e-mail: visbk@bilekarpaty.cz
Jan W. Jongepier

Regionální pobočka STUŽ Bílé Karpaty
Palackého nám. 293
686 01 Uherské Hradiště
tel., fax: 572 551 637
e-mail: stuz@uh.cz
Jana Hajduchová

CEA
Mierové námestie 29
911 01 Trenčín
tel., fax: 032 / 640 0400
e-mail: cea@changenet.sk
Richard Medal

Redakce: Pavel Bezděčka, Katarína Devánová, Božena Gajdová, Jana Hajduchová, Jan W. Jongepier, Richard Medal, Vlasta Ondrová, Pavel Popelka, Jiří Pšurný

Autoři fotografií: Pavel Bezděčka (str. 1, 16), Jan W. Jongepier (str. 2, 3, 6, 14, 18), Gabika Tánová (str. 8), Juraj Švajda (str. 11), Bohumil Jagoš (str. 15), Miroslav Janík (str. 5, 17), Antonín Kostka (str. 13, zadní strana obálky).

2. číslo ročníku 2003 vychází v červnu 2003

Reg. č. 7428, ISSN 1211 - 3638, Ročník VIII, číslo 2, náklad 2000 ks, cena 20 Kč, 20 Sk

Tisk: Agentura NP, Staré Město u Uherského Hradiště

Výplatné hrázeno v hotovosti
Distribuce v ČR povolena Ministerstvem kultury
pod registračním číslem MK ČR E12382.

Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty
Bartoňovské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou

Cena 20 Kč, 20 Sk